

Pedagoške mjere u osnovnoj školi

Golubić, Veronika

Master's thesis / Diplomski rad

2023

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Teacher Education / Sveučilište u Zagrebu, Učiteljski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:147:687477>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-22**

Repository / Repozitorij:

[University of Zagreb Faculty of Teacher Education - Digital repository](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA UČITELJSKE STUDIJE

Veronika Golubić

PEDAGOŠKE MJERE U OSNOVNOJ ŠKOLI

Diplomski rad

Čakovec, srpanj, 2023.

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA UČITELJSKE STUDIJE

Veronika Golubić

PEDAGOŠKE MJERE U OSNOVNOJ ŠKOLI

Diplomski rad

Mentor rada:

Izv. prof. dr. sc. Tomislav Topolovčan

Čakovec, srpanj, 2023.

Sadržaj:

Sažetak.....	
Abstract.....	
1.Uvod.....	1
2.Osnovna škola.....	2
3.Pedagoške mjere u osnovnoj školi.....	4
3.1.Poticajne pedagoške mjere.....	5
3.2.Pedagoške mjera pohvala.....	6
3.3.Pedagoška mjera nagrada.....	6
3.4.Kaznene pedagoške mjere.....	6
3.5.Pedagoška mjera opomena.....	7
3.6.Pedagoška mjera ukor.....	8
3.7.Pedagoška mjera strogi ukor.....	8
3.8.Pedagoška mjera preseljenje u drugu školu.....	9
4.Nasilje među djecom.....	11
4.1.Što je nasilje među djecom?.....	12
4.2.Oblici nasilja među djecom.....	13
4.3.Kako prepoznati nasilnika.....	16
4.4.Žrtve nasilničkog ponašanja.....	18
4.5.Promatrači nasilničkog ponašanja.....	19
4.6.Gdje se događa zlostavljanje?.....	19
5.Uloga škole i nastavnika u prevenciji nasilja među djecom.....	22
5.1.Opći stav škole prema nasilničkom ponašanju.....	23
5.2.Kako postupati s nasilnikom.....	24

6. Metodologija istraživanja.....	26
<i>6.1. Cilj istraživanja i istraživačka pitanja.....</i>	<i>26</i>
<i>6.2. Sudionici istraživanja.....</i>	<i>27</i>
<i>6.3. Metode i instrumenti istraživanja.....</i>	<i>28</i>
7. Rezultati istraživanja i rasprava.....	29
8. Zaključak.....	37
9. Literatura.....	39
10. Životopis.....	42
11. Izjava o izvornosti diplomskog rada.....	43

Sažetak

Osnovnu školu polaze učenici koji su kod kuće, u okolini, ali i u školi usvojili različite oblike ponašanja. Neka od tih ponašanja su poželjna i prihvatljiva, a neka upravo suprotno. Kako bi se učenike potaknulo na usvajanje prihvatljivih i poželjnih oblika ponašanja te preuzimanje odgovornosti i usvajanje pozitivnog odnosa prema radu u školi i drugim učenicima, učenicima osnovnih škola izriču se pedagoške mjere. S obzirom na smjer ponašanja učenika, pedagoške mjere koje im se dodjeljuju mogu biti poticajne (pozitivne) i kaznene (negativne). U osnovnoj školi, kada govorimo o pedagoškim mjerama, najčešće pomislimo na kaznene pedagoške mjere: opomenu, ukor, strogi ukor i preseljenje u drugu školu. Međutim, nisu to jedine pedagoške mjere koje se izriču učenicima osnovnih škole. Učenicima se vrlo često izriču i poticajne pedagoške mjere, kao što su pohvale i nagrade. Poticajne pedagoške mjere izriču se učenicima zbog uzornog vladanja, odličnog školskog uspjeha i primjerenog ponašanja u školi. Razlozi zbog kojih se izriču kaznene pedagoške mjere su neprimjerena ponašanja učenika koja se dijele po težini u lakša, teža, teška te osobito teška neprihvatljiva ponašanja. U neprihvatljiva ponašanja učenika ubrajamo i nasilje među učenicima te međuvršnjačko nasilje. Nasilje među djecom odvija se na različitim mjestima, a podrazumijeva provođenje različitih oblika nasilja kojima ovladavaju učenici kako bi postigli određeni status među djecom i privukli željenu pažnju kako kod djece, tako i odraslih. Kako bismo spriječili nasilje među učenicima potrebno je unutar škole poduzeti određene mjere. Najbolji uvid u praksu izricanja pedagoških mjera i rezultate njihove efikasnosti u osnovnoj školi prikupit ćemo intervjuiranjem ravnatelja osnovnih škola. Prema *Pravilniku o kriterijima za izricanje pedagoških mjera* svrha izricanja pedagoške mjere jest utjecanje na izmjenu ponašanja učenika kojemu je mjera iznesena te poticaj za odgovorno i primjereno ponašanje prema drugim učenicima. Izricanjem pedagoških mjera učenike se potiče na preuzimanje odgovornosti te razvoj pozitivnog odnosa prema sebi i drugima.

Ključne riječi: pedagoške mjere, osnovna škola, međuvršnjačko nasilje, učenici, ponašanje

Abstract

Pedagogical measures in elementary school

Elementary school is attended by students who have adopted different forms of behavior at home, in their surroundings, but also in school. Some of these behaviors are desirable and acceptable and some quite the opposite. In order to encourage students to adopt acceptable forms of behavior and take responsibility and adopt a positive attitude towards work in school and other students, pedagogical measures are imposed on elementary school pupils. Depending on the type of students' behavior, the pedagogical measures assigned to students can be stimulating (positive) and punitive (negative). When we talk about pedagogical measures in elementary school, we most often think of punitive pedagogical measures: warning, reprimand, severe reprimand and relocation to another school. These are not only pedagogical measures that are imposed on elementary school students. Very often, stimulating pedagogical measures are also imposed on students, like praise and rewards. Stimulating pedagogical measures are imposed on students for exemplary behavior, excellent school performance and appropriate behavior in school. The reason why punitive pedagogical measures are imposed are inappropriate behaviors of students that are divided by severity into lighter, more severe unacceptable behaviors. Unacceptable behaviors of students include violence among students and bullying. Violence among children takes place in different places and implies students committing various forms of violence in order to achieve a certain status among children and attract the desired attention both in children and adults. In order to prevent violence among students, it is necessary to take certain measures within the school. The best insight into the practice of imposing pedagogical measures and the results of their effectiveness in elementary school will be collected by interviewing elementary school principals. According to the *Ordinance on criteria for imposing pedagogical measures*, the purpose of imposing pedagogical measures is to influence the change of behavior of students to whom the measure has been imposed and to be an incentive for responsible and appropriate behavior towards other students. By imposing pedagogical measures, students are encouraged to take responsibility and develop a positive attitude towards themselves and others.

Keywords: pedagogical measures, elementary school, peer violence, students, behavior

1. Uvod

U osnovnoj školi kao dječjoj zajednici odrastanja u središte odgojno-obrazovnog procesa postavlja se učenik i njegov cjelovit razvoj. Posebna pozornost posvećuje se socijalnom razvoju kao bitnom čimbeniku odrastanja. Kako bi se učenik uspješno prilagodio pravilima života u razredu i u školskoj zajednici, cilj je svakoga učenika da ovlada njima kako bi bio prihvaćen od strane vršnjaka unutar razreda (Buljubašić Kuzmanović, 2012).

Suodnosom s vršnjacima u osnovnoj školi razvijaju se socijalne vještine, pozitivni stavovi, prihvatljiva ponašanja te određena razina socijalne podrške. Isto tako, druženje s vršnjacima nerijetko uključuje i određene neželjene ishode, među kojima su i nasilna ponašanja među djecom (Strabić i Tokić Milaković, 2016). U onom trenutku kada se ne ostvari prihvaćanje od strane vršnjaka i pozitivna međusobna interakcija, dolazi do međuvršnjačkog nasilja. Međuvršnjačko nasilje, kršenje Kućnoga reda i bontona škole sankcionira se izricanjem pedagoških mjera. Kaznene pedagoške mjere izriču se zbog kršenja dužnosti, neispunjavanja obveza i nasilničkoga ponašanja učenika, što znači da se izriču učenicima neprihvatljiva ponašanja, odnosno učenicima čije ponašanje predstavlja visoku razinu vjerojatnosti da u budućnosti preraste u poremećaje u ponašanju (Bouillet, 2010). Bit kažnjavanja jest da dijete preuzme odgovornost za svoje ponašanje s namjerom da se takvo ponašanje više ne ponovi, odnosno teži se zaustavljanju, sprečavanju i smanjivanju neprihvatljivih oblika ponašanja (Delale, 2009). S druge strane, postoje pohvale i nagrade, motivacijska i poticajna sredstva, zapravo vrlo djelotvorni odgojni postupci na kojima roditelji i djelatnici škole ne bi smjeli škrtariti, niti se njima razmetati.

U ovome radu govorit će se o pedagoškim mjerama u osnovnoj školi i ponašanjima kojima rezultira njihovo izricanje. Kako u današnje vrijeme u školama ima sve više neprimjerenih i ujedno neprihvatljivih ponašanja istražiti ćemo koja su to ponašanja, gdje se ona događaju, kako reagirati na njih te kako spriječiti širenje istih. Isto tako, govorit ćemo o ponašanjima uzornih učenika škole i postupcima koji ih motiviraju i usmjeravaju što boljem uspjehu. Kako bismo što bolje shvatili praksu provođenja pedagoških mjera u osnovnoj školi i ulogu škole u donošenju odluka za izricanje pedagoških mjera povelili smo intervju s ravnateljima osnovnih škola.

2. Osnovna škola

Osnovna škola jest javna ustanova čija je djelatnost usmjerena na opće obrazovanje te druge oblike obrazovanja djece i mladih (Sekulić Erić, 2022, str. 111). Osnova škola jest odgojno-obrazovna ustanova u kojoj se provodi odgoj i obrazovanje učenika kronološke dobi od 6 do 15 godina. Odgojno-obrazovna ustanova u kojoj se provodi odgoj i obrazovanje, a nalazi se izvan matične škole te je ujedno i njezina podružnica naziva se područna škola. Osnovna škola osim matične te područne škole može imati i područne odjele. Područni odjeli lokacijski su udaljeni objekti matične škole koji ne zadovoljavaju sve uvjete potrebne za formiranje područne škole, već samo kadrovske, prostorne i tehničke uvjete koji su potrebni za obavljanje djelatnosti odgoja i obrazovanja. Osnovne škole dijele se na: redovite, posebne, umjetničke i škole namijenjene na jeziku i pismu nacionalnih manjina (Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa [MZOS], 2008). „Redovite osnovne škole su odgojno-obrazovne ustanove koje rade prema redovitome nastavnom planu i programu namijenjenome djeci čija kronološka, obrazovna, socijalna i emotivna dob odgovara razrednome stupnju kojim su obuhvaćena“ (Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa, 2008, str. 46). Nastava u osnovnoj školi planski je organizirana djelatnost koja služi svrsi odgoja i obrazovanja učenika. Osnovna škola jest institucija koja provodi cjeloviti, redoviti ili posebni nastavni plan i program propisan za obvezno osnovno školovanje te zadovoljava propisima utvrđene kadrovske, prostorne, tehničke i druge uvjete.

U Republici Hrvatskoj učenici koji završe osnovnu školu imaju VIII. položenih razreda. Odgoj i obrazovanje u osnovnoj školi dijeli se na primarno (niži razredi osnovne škole, odnosno od I. do IV. razreda) i sekundarno (viši razredi osnovne škole, od VI. Do VIII. razreda). Osnovna škola jest odgojno-obrazovna ustanova u kojoj učenik kao sudionik nastavnog procesa stječe znanja te razvija sposobnosti i vještine, odgojne vrijednosti i navike pridržavajući se kućnoga reda i pravila unutar osnovne škole, odnosno javne institucije (MZOS, 2008). Prema *Pravilniku o broju učenika u redovitom i kombiniranom razrednom odjelu i odgojno-obrazovnoj skupini u osnovnoj školi* kako bi se u nekoj osnovnoj školi formirao razredni odjel potrebno je imati minimalno 14 upisanih učenika približno iste kronološke, obrazovne i emocionalne dobi (MZOS, 2009). Učitelj je vođa razrednog odjeljenja te stručno osposobljena osoba za poučavanje, odgoj i obrazovanje učenika u osnovnoj školi.

Temeljem javnih ovlasti, osnovna škola kao javna ustanova obavlja sljedeće poslove:

- upis u školu i ispis iz škole
- organizacija i provođenje nastave i drugih odgojno-obrazovnih oblika rada

- evaluacija i ocjenjivanje učenika
- izricanje i provođenje pedagoških mjera
- organizacija predmetnih i razrednih ispita.

Osnovna škola za sve obavljene poslove vodi odgovarajuću pedagošku dokumentaciju i evidenciju (Sekulić Erić, 2022).

3. Pedagoške mjere u osnovnoj školi

Pedagoške mjere u osnovnoj školi izriču se prema *Pravilniku o kriterijima za izricanje pedagoških mjera* (2015) koji utvrđuje Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa na temelju članka iz *Zakona o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi*. Pravilnikom je utvrđeno da se pedagoške mjere dijele na poticajne (pozitivne) i kaznene (negativne) pedagoške mjere koje se dodjeljuju s namjerom postizanja primjerenog ponašanja učenika. U poticajne pedagoške mjere ubrajamo pohvale i nagrade koje se dodjeljuju učenicima, razrednim odjelima ili odgojno-obrazovnim skupinama koji se ističu u učenju, vladanju ili drugim aktivnostima. U negativne pedagoške mjere osnovne škole ubrajamo opomenu, ukor, strogi ukor te najdrastičniju pedagošku mjeru preseljenje u drugu školu. Kaznene pedagoške mjere izriču se zbog povreda dužnosti, nasilničkog ponašanja, neispunjavanja obaveza te drugih neprihvatljivo-negativnih ponašanja (Sekulić Erić, 2022). Kaznene pedagoške mjere s obzirom na težinu neprihvatljivog ponašanja dijele se u četiri skupine: lakša, teža, teška i osobito teška.

„Kriteriji na temelju kojih se izriče pedagoška mjera trebaju biti takvi da potaknu učenika na odustajanje od neprihvatljivih oblika ponašanja i usvajanje prihvatljivih oblika ponašanja, u skladu s pravilima i kućnim redom škole“ (Ministarstvo znanosti i obrazovanja, *Pravilnik o kriterijima za izricanje pedagoških mjera*, 2022). Svrha pedagoških mjera jest usmjeravanje i poticanje učenika na preuzimanje odgovornosti te usvajanje prihvatljivog oblika ponašanja prema školi i školskim obavezama. Ukoliko se učeniku izriče kaznena pedagoška mjera, važno je biti upućen u učenikovo psihofizičko stanje te se trebaju utvrditi okolnosti koje su potaknule određeno neprihvatljivo ponašanje (Ministarstvo znanosti i obrazovanja, 2020). Pedagoške mjere izriču se temeljem principa postupnosti, proporcionalnosti, pravednosti i pravodobnosti, a ne kao rezultat osvete, zastrašivanja ili omalovažavanja učenika.

3.1. Poticajne pedagoške mjere

Zakonom o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi (2020) navedeno je da učenici koji postižu izvanredne rezultate u području vladanja, znanja i sudjelovanja u određenim aktivnostima i/ili grupama škole mogu biti usmeno ili pismeno pohvaljeni i/ili nagrađeni. Učenici se najčešće nagrađuju: knjigama, fotografijama, umjetničkim slikama, skulpturama, a u posljednje vrijeme radovima ručne unikatne izrade. Usmenu pohvalu učeniku izriče razrednik, pisanu pohvalu daje razredno vijeće, dok nagradu dodjeljuje nastavničko vijeće osnovne škole. Uvjeti, načini i postupci pohvaljivanja i nagrađivanja učenika definiraju se statutom škole. Glavna je zadaća poticajnih, odnosno pozitivnih pedagoških mjera, podržavanje uzornog vladanja učenika te poticanje učenika da nastavi s odgovornim i prihvatljivim oblikom ponašanja koji je u skladu s pravilima i kućnim redom škole (Sekulić Erić, 2022).

3.2. Pedagoška mjera pohvala

Najznačajnija poticajna pedagoška mjera je pohvala koja može biti pisana i usmena. Što su učenici stariji, pohvala je neučinkovitija. Pohvale se dodjeljuju učenicima koji se ističu u učenju, primjerenom ponašanju i drugim aktivnostima specifičnim za odgojno-obrazovni rad škole. U pisane pohvale ubrajamo: pohvalnice, povelje, priznanja, diplome, medalje i slično. Diploma kao vrsta pohvalnice, vrlo je popularna kod učenika, kao i kod roditelja koji s ponosom gledaju i svjedoče opipljivom izvoru iskazivanja pohvale djeteta (Cowley, 2006). Pisane pohvale potpisuju učitelji razrednici, ravnatelji i stručni suradnici, dok usmene pohvale najčešće izriču razrednici unutar razrednog odjeljenja, ali i ponekad ravnatelji/ce na javnim priredbama, obljetnicama ili drugim događajima važnim za rad i djelovanje škole.

Prema Rijavec (2000), pohvale su vrlo važne za sposobne pojedince s manjkom samopoštovanja. Samom pohvalom kod takvih pojedinaca mogu se postići značajni rezultati, a pohvala ne stoji ništa. Sukladno tome, pohvale su djelotvorne samo kada su iskrene, inače mogu imati potpuno suprotan učinak. Premda pohvale učvršćuju odnos učitelj-učenik, učitelji često ne prakticiraju pohvale koliko bi trebali (Phelan i Schonour, 2006). Iskrenoj pohvali ljudi će vjerovati, osjećat će se dobro te će im porasti samopouzdanje. Također, pohvale ne moraju biti samo usmene i pismene. Mnogi neverbalni znakovi kao što su kimanje glavom, osmijeh ili treptaj očiju očituju se kao pohvale.

3.3. Pedagoška mjera nagrada

Cilj nagrade je da izazove promjenu ponašanja, odnosno emocionalnu ugodnost kojom se želi produžiti i osnažiti poželjno ponašanje učenika (Tauš i Munjiza, 2006). Nagrada djeluje motivirajuće na učenje i povećanje količine napora koji se ulaže za učenje i upamćivanje nastavnih sadržaja. Upotreba nagrada pogodna je za situacije kada želimo očuvati, učvrstiti ili povećati nečije zalaganje u nekom području. Pošteno zaslužena nagrada će na učenika djelovati pozitivno i motivirajuće te će ga potaknuti da nastavi s radom i aktivnostima za koje je nagrađen. S nagradama treba biti oprezan jer mogu dovesti do izmjene intrinzične motivacije. Tada učenik ne radi i ne napreduje motiviran samim radom i zadovoljstvom toga što radi, već radi samo zbog nagrade. Učenici pretežno nisu zadovoljni nagradama koje dobivaju u školi jer su usmjereni na materijalne, opipljive stvari (Cowley, 2006). Prema istraživanju Buljubašić-Kuzmanović (2012) češće su nagrađivani i pohvaljivani učenici nižih razreda. Istraživanje je pokazalo kako djevojčice bivaju nagrađivanije i pohvaljivanije od dječaka, kao i zabilješka da su dječaci tri puta češće kažnjavani nego li djevojčice.

Kao nagrade učenicima se najčešće poklanjaju knjige s posvetama, slike i u novije vrijeme razvijene fotografije, skulpture pa čak i nagrade kao što su čokolade i sokovi. Cowley smatra kako bi učenici bili najsretniji nagradama koje bi rezultirale njihovim izostancima s nastave pa čak i nedolascima u školu.

3.4. Kaznene pedagoške mjere

Prema *Zakonu o odgoju i obrazovanju u osnovnim i srednjim školama* (2020) kaznene pedagoške mjere u osnovnoj školi su: opomena, ukor, strogi ukor i preseljenje u drugu školu. Kaznene pedagoške mjere dodjeljuju se zbog kršenja dužnosti, neispunjavanja školskih obaveza i zadataka te nasilničkog ponašanja u osnovnoj školi. Kaznene pedagoške mjere opomena, ukor i strogi ukor izriču se za tekuću školsku godinu te se u slučaju promjene ponašanja učenika pedagoška mjera može ukinuti (Sekulić Erić, 2022). Kaznena pedagoška mjera preseljenje u drugu školu izriče se za tekuću školsku godinu, a vrijedi do kraja osnovnoškolskog obrazovanja. Pedagošku mjeru opomene izriče razrednik, pedagošku mjeru ukor razredno vijeće, pedagošku mjeru strog ukor učiteljsko vijeće, a pedagošku mjeru preseljenje u drugu školu izriče nastavničko vijeće. Učeniku osnovne škole kojem je izrečena pedagoška mjera preseljenje u drugu školu, a koji se i dalje neprimjereno ponaša ne može biti ponovno izrečena kaznena pedagoška mjera preseljenja u drugu školu (Sekulić Erić, 2022).

U svrhu djelovanja kaznene pedagoške mjere učenika se ne smije udaljavati s nastave,

ne smije mu se zabraniti ili uskratiti sudjelovanje u školskim događajima i manifestacijama kao ni pravo odlaska na školske izlete i ekskurzije.

Kaznene pedagoške mjere svojim djelovanjem trebaju spriječiti nepoželjna ponašanja. Jednom kada se odabere kazna ili pedagoška mjera koja odgovara određenom učeniku i prekršaju koji je počinio, najvažnije je da se cijeli postupak provede do kraja kako bi imao željeni učinak (Cowley, 2006). Kazne bi svojim učinkom trebale modificirati ponašanje drugih ljudi, odnosno utjecati na promjenu ponašanja ljudi. Putem neugodnih represivnih mjera učenike se nastoji dovesti do sprječavanja nepoželjnog i pojavljivanja poželjnog ponašanja (Tauš i Munjiza, 2006). Važno je da učenici kaznenu pedagošku mjeru prihvate kao pravednu i opravdanu (Kyriacou, 1991). Učenicima je potrebno razjasniti što nije u redu, odnosno koja su ponašanja rezultirala izricanju kaznenih pedagoških mjera koje bi trebale ukloniti učenikova nezrela ponašanja te ih uputiti na pozitivne socijalne stavove i njihovu izgradnju (Andrilović i Čudina-Obradović, 1996).

3.5. Pedagoška mjera opomena

Pedagoška mjera opomene izriče se nakon drugog zabilježenog lakšeg neprihvatljivog ponašanja ili u slučaju neopravdanog izostanka učenika s više od 0,5 % nastavnih sati od ukupnog broja sati tijekom nastavne godine. Lakša neprihvatljiva ponašanja zbog kojih se izriče pedagoška mjera opomene su:

- ometanje odgojno-obrazovnog rada
- poticanje drugih učenika na neprihvatljiva ponašanja
- uporaba nedopuštenih izvora podataka u svrhu prepisivanja
- nedopušteno korištenje informacijsko-komunikacijskih uređaja tijekom nastavnog procesa
- onečišćenje školskog prostora i okoliša te oštećivanje školske imovine
- neopravdano odsustvo s nastave u trajanju do 6 školskih sati

Pedagoška mjera opomene koja se dodjeljuje za lakša neprihvatljiva ponašanja treba se izreći najkasnije u roku od 15 dana od dana otkrića neprimjerenog ponašanja učenika (Sekulić Erić, 2022). Pedagoška mjera opomene izriče se od strane razrednika te ne podliježe upravnome postupku.

3.6. Pedagoška mjera ukor

Pedagoška mjera ukor izriče se za teža neprihvatljiva ponašanja ili u slučaju neopravdanog izostanka učenika s više od 1% nastavnih sati od ukupnog broja sati na kojima je trebao biti uključen tijekom nastavne godine. Teža neprihvatljiva ponašanja zbog kojih se izriče pedagoška mjera ukor su:

- ometanje odgojno-obrazovnog rada do te mjere da je onemogućeno njegovo izvođenje
- dovođenje ili pomaganje prilikom dolaska neovlaštenih osoba koje su nanijele štetu osobama ili imovini na prostoru školske ustanove
- prikrivanje nasilnih oblika ponašanja te povreda dostojanstva druge osobe
- unošenje ili konzumiranje psihoaktivnih i opojnih sredstava u prostoru školske ustanove
- sudjelovanje u tučnjavi, udaranje i druga opasna ponašanja koja mogu ugroziti sigurnost samog učenika te drugih osoba bez težih posljedica
- korištenje i/ili zlouporaba podataka iz pedagoške dokumentacije drugog učenika, kao i prisvajanje tuđih stvari
- klađenje ili kockanje u prostoru škole gdje se odvija odgojno-obrazovni rad

Pedagoška mjera ukor izriče se za teža neprihvatljiva ponašanja najkasnije u roku od 15 dana od dana saznanja za teže neprihvatljivo ponašanje učenika zbog kojega se izriče (Sekulić Erić, 2022). Pedagoška mjera ukor izriče se od strane razrednoga vijeća (Pravilnik o kriterijima za izricanje pedagoških mjera, 2015) te ne podliježe upravnome postupku. Učeniku kojemu je već izrečena pedagoška mjera opomene ili ukora u slučaju neprihvatljivog ponašanja manje ili iste težine za koje mu još nije izrečena pedagoška mjera, ponavlja se prethodno izrečena pedagoška mjera. Učeniku kojemu je već izrečena pedagoška mjera opomene ili ukora, u slučaju ponavljanja istog neprimjerenog ponašanja za koje mu je već izrečena pedagoška mjera, izriče se teža pedagoška mjera (Sekulić Erić, 2022).

3.7. Pedagoška mjera strogi ukor

Pedagoška mjera strogi ukor u osnovnoj školi izriče se zbog izrazito teškog neprihvatljivog ponašanja ili u slučaju da učenik neopravdano izostaje s nastave više od 2% nastavnih sati od ukupnog broja sati na kojima je trebao biti uključen tijekom nastavne godine. Teška neprihvatljiva ponašanja za koja se izriče pedagoška mjera strogi ukor su:

- izazivanje i poticanje nasilnog ponašanja

- krivotvorenje ispričnica ili ispitnih materijala
- neovlaštena uporaba tuđih podataka za pristup elektroničkim bazama podataka škole bez njihove izmjene
- krađa tuđih stvari
- poticanje grupnog govora mržnje
- uništavanje službene dokumentacije škole
- unošenje i korištenje oružja i opasnih predmeta u prostor škole gdje se održava odgojno-obrazovni rad

Pedagoška mjera strogi ukor za učenike osnovne škole ne može se izreći bez prvotne obavijesti nadležnom upravnom tijelu županije, odnosno potrebno je najprije obavijestiti Gradski ured i nadležnu ustanovu socijalne skrbi o poduzetim mjerama. Pedagoška mjera strogi ukor učeniku osnovne škole mora se izreći najkasnije u roku od 30 dana od dana saznanja za neprihvatljivo ponašanje zbog kojega je izrečena. Učeniku kojemu je već izrečena pedagoška mjera strogi ukor u slučaju ponavljanja istog neprihvatljivog ponašanja izriče se sljedeća teža mjera, pedagoška mjera preseljenje u drugu školu (Sekulić Erić, 2022).

3.8. Pedagoška mjera preseljenje u drugu školu

Pedagoška mjera preseljenja u drugu školu izriče se za osobito teška neprihvatljiva ponašanja i u slučajevima kada učenik neopravdano izostaje s više od 2% nastavnih sati ukupnog broja sati na kojima treba biti prisutan i aktivan u vrijeme nastavne godine. Neka od osobito teških neprihvatljivih ponašanja za koja se izriče pedagoška mjera preseljenja u drugu školu su:

- krivotvorenje pisane ili elektroničke službene dokumentacije škole
- objavljivanje različitih sadržaja elektroničkim ili drugim putem s motivom povrede ugleda, časti i dostojanstva i osobnosti druge osobe
- teška krađa provaljivanjem, obijanjem ili savladavanjem prepreka kako bi se došlo do željenog cilja
- ugrožavanje sigurnosti drugih učenika ili radnika škole korištenjem oružja i opasnih predmeta u prostoru škole ili na prostorima gdje se obavlja odgojno-obrazovni rad
- nasilna ponašanja koja rezultiraju promjene u emocionalnim i fizičkim domenama druge osobe

Pedagoška mjera preseljenja u drugu školu učeniku se ne može izreći bez prethodne obavijesti upravnim tijelima županije; Gradskom uredu i nadležnoj ustanovi socijalne skrbi koji

izvješćuju školu o poduzetim mjerama. Nakon izricanja pedagoške mjere preseljenja u drugu školu, Gradski je ured dužan u roku od 7 dana odrediti osnovnu školu u kojoj će učenik nastaviti svoje školovanje. Pedagoška mjera preseljenja u drugu školu mora se učeniku osnovne škole izreći najkasnije u roku od 60 dana od dana saznanja za neprihvatljivo ponašanje učenika zbog kojega mu se mjera izriče (Sekulić Erić, 2022). Učeniku osnovne škole kojemu je već jednom izrečena pedagoška mjera preseljenje u drugu školu, ne može biti ponovno izrečena ista mjera u slučaju neprimjerenog ponašanja koje svojom težinom odgovara izricanju prethodno navedene mjere.

4. Nasilje među djecom

Učitelji se često u svom zvanju suočavaju s djecom koja su dio nasilja. Jednako tako, većina je ljudi tijekom svog odrastanja bila dijelom nasilja među vršnjacima. „Prije se vjerovalo kako je to sastavni dio odrastanja i kako takvo iskustvo može pomoći djeci da ojačaju. No, danas je dokazano kako iskustvo nasilja među vršnjacima, pogotovo ako mu je dijete izloženo tijekom dužeg perioda, ima štetne posljedice za djetetov fizički i psihički razvoj te njegovo obrazovanje“ (Bilić, Flander Buljan, Hrpka, 2012, str. 265). Nasilje među djecom pred nas stavlja dvije krajnosti: biti žrtva ili biti nasilnik. Zadaća je odraslih, bilo roditelja, učitelja, nastavnika i mnogih stručnjaka da postanu osjetljivi na problem nasilja te da ne dopuste da nasilje zavlada ne samo školskim učionicama i hodnicima, već niti na bilo kojem drugom mjestu (Poliklinika za zaštitu djece grada Zagreba, 2010). Prepoznavanjem, zaustavljanjem i sprečavanjem nasilja, djeci pružamo podršku tijekom suočavanja s problemom nasilja, ali isto tako bitno je djeci pružiti pomoć u prevladavanju posljedica koje ostaju nakon nasilja. Svoj djeci koja su postala dio nasilja treba prenijeti jasnu poruku da živimo u društvu gdje nije prihvaćeno tolerirati nasilje ni u kojem obliku te da je dobrobit svakog djeteta najvažnija društvena zadaća odraslih. Postoji mnogo vrsta nasilja, koje ćemo kasnije spomenuti, no bitno je istaknuti i naglasiti da je najvažnije spriječiti bilo koju vrstu nasilja. Ne može se reći da je zlostavljanje nemoguće primijetiti (Rigby, 2006). Potrebno je znati pravovremeno utvrditi postojanje nasilja i riješiti konkretni problem. Govoreći o nasilju, odmah možemo uvidjeti kako postoje dvije strane, odnosno postoji neravnoteža moći i dominacija među ljudima.

Olweus ističe kako je važno biti upoznat s dva pojma prilikom susreta i rada s djecom među kojima vlada nasilje. Izdvaja pojam za nasilništvo, eng. „bullying“ i odnos nasilnik – žrtva, eng. „mobbing“. „Mobbing“ se odnosi na veću skupinu ljudi koja je sklona uznemiravanju okoline, a često se rabi i u situacijama kada jedna osoba uznemiruje ili zadirkuje drugu osobu. Nasilje dakle, može provoditi jedan učenik – nasilnik (eng. bully) ili skupina. U školi su žrtve nasilja najčešće pojedinci koji bivaju zlostavljani od strane pojedinca, odnosno skupine pojedinaca. S obzirom na to da postoje dvije strane prilikom provođenja nasilja, te strane često mogu i znaju zamijeniti svoje „uloge“. Navedenim postupkom žrtva postaje nasilnik i obrnuto, nasilnik vrlo lako može postati žrtva nasilja. Kako su se u novije vrijeme promijenila gledišta, stajališta, teorije i postupci suzbijanja, odnosno suočavanja s nasiljem, promijenile su se i strategije, oblici i načini izvršavanja nasilja. Često postoje dvojbe u vidu postupanja sa sudionicima nasilja, no najvažnije je ne ignorirati nasilje već pravodobno i stručno pristupiti ovome problemu.

4.1. Što je nasilje među djecom?

Govoreći o nasilju možemo se susresti s mnogim definicijama, ali Olweusova je najtemeljitija i najpodobnije opisuje i označava pojam nasilja današnjice. Ključno obilježje nasilja je da se žrtva osjeća nemoćno i zlostavljano. Nasilje među djecom, odnosno vršnjačko nasilje podrazumijeva razne oblike nasilničkog ponašanja prema žrtvi iste ili slične dobi (Balaš Gilja i Tutić Grokša, 2021). Prema Olweusu nasilje je proces u kojem je učenik višekratno tijekom dužeg razdoblja izložen negativnim postupcima jednog ili više učenika. Olweus smatra kako se pojam nasilja ne bi trebao koristiti kada se tuku ili svađaju učenici približno jednake snage, što podrazumijeva podjednaku fizičku i psihičku spretnost. Nasilje među djecom pojava je koja privlači mnoge stručnjake, znanstvenike i istraživače te biva istraživana od strane različitih znanstvenih disciplina. S obzirom na kompleksnost, rasprostranjenost i posljedice koje taj fenomen izaziva u društvu, fenomen nasilja među djecom zastupljen je u svim društvima svijeta, neovisno o društvenim, etičkim i kulturalnim razlikama. Ono što razlikuje društva jest njihov pogled na problem nasilja među djecom, kolektivan stav prema tome problemu te angažiranost društvenih institucija i civilnog društva, zakonodavstva i naposljetku zainteresiranost akademske zajednice za bavljenje problemom nasilja među djecom. U globalu promjena svijesti o zaštiti ljudskih prava i prava djece, rezultirala je promjenom stajališta i pogleda na nasilno ponašanje. „Nasilje je složena pojava koja je istovremeno individualna i društvena te je prisutna u svim područjima ljudskoga djelovanja“ (Balaš Gilja i Tutić Grokša, 2021). Nasilje se kao takvo očituje na više razina; na osobnoj razini (samoozljeđivanje), na razini međuljudskih odnosa (vršnjačko nasilje, nasilje u obitelji, nasilje nad ženama) te na razini zajednice. Nasilje među djecom potrebno je razlikovati od zlostavljanja koje predstavlja teži oblik nasilja.

Posljednjih nekoliko desetljeća nasilje među djecom, shvaća se kao prijetnja ljudskim pravima i društvenim normama. Današnje društvo, izloženo tehnološkom napretku sa sve tanjom granicom između stvarnosti i virtualne stvarnost, svojevrzni je socijalni rizik za nove oblike nasilja s posebnim naglaskom na elektroničko nasilje. Pojava nasilja među djecom povezuje se s nizom neprihvatljivih ponašanja koja se događaju nad djecom i među djecom u različitim socijalnim sredinama: u obitelji, školi, na putu od kuće do škole i iz škole, u široj okolini te putem elektroničkih medija. Društveno neprihvatljivo ponašanje nije uvijek usmjereno na namjerno nanošenje štete ili ozljeda što govori o intenciji ponašanja (Zloković, 2004). S obzirom na intenciju društveno neprihvatljivog ponašanja, nasilje može biti namjerno i nenamjerno.

Postoji također razlika s obzirom na oblik nasilja koji su temeljno podijeljeni na izravno (direktno) i neizravno (indirektno) nasilje među djecom. Iako postoje različite podjele, oblici i vrste nasilja među djecom, od učenika se zahtijeva da tijekom procesa odgoja i obrazovanja ovladaju i ojačaju prosocijalnim ponašanjima koja su u kontrastu s društveno neprihvatljivim ponašanjima koja često prerastu i postanu temelj nasilja među djecom.

4.2. Oblici nasilja među djecom

Nasilje među djecom može biti direktno i ono uključuje zadirkivanja, udaranja ili zastrašivanja i indirektno kao što je isključivanje iz društva, ogovaranje, manipulacija i slično tome (Bilić i sur., 2012). Sukladno tome, ono može biti namjerno gdje se radi o namjeri da se nekome naudi i nenamjerno u kojem osoba koja nanosi nasilje nije svjesna štete koju nanosi drugoj osobi što ne znači da je povrijeđenost u ovome slučaju manja (Rigby, 2006). „Možemo izdvojiti klasične vrste nasilja među učenicima (fizičko, verbalno, spolno i relacijsko) i novu vrstu nasilja koja se razvila zahvaljujući modernoj komunikacijskoj tehnologiji – elektroničko ili on-line nasilje“ (Matijević, Bilić i Opić, 2016, str. 256).

Klasično nasilje ozbiljan je problem s kojim se susreću učitelji, profesori, nastavnici, ravnatelji i stručni suradnici u osnovnim školama zajedno uz pomoć roditelja učenika. Sve je veći, ako ne i najveći problem pojava elektroničkog nasilja među učenicima (eng. *cyberbullying*). Suvremena i sve modernija komunikacijska tehnologija služi kao savršeno sredstvo za proširivanje klasičnih oblika nasilja iz realnog u virtualni svijet.

Nova vrsta nasilja među učenicima, za koju je potrebno korištenje elektroničkih uređaja kako bi se namjerno, neprijateljski, nasilno i ponavljano nanosila bol ili šteta žrtvi naziva se elektroničko nasilje. Postoje mnogi oblici elektroničkog nasilja koje djeca i mladi koriste, a raspodijeljeni su s obzirom na vrstu djelovanja (Matijević i sur., 2016):

- *vrijedanje porukama* - uznemiravanje; slanje uvredljivih i uznemiravajućih poruka te njihova objava na mjestima vidljivim javnosti
- *elektroničko klevetanje* - širenje netočnih i štetnih informacija o osobi ciljem nanošenja štete statusu žrtve
- *elektroničko uznemiravanje* - sukobljavanje putem društvenih mreža i izazivanje sukoba slanjem različitih uvredljivih ili vulgarnih poruka
- *krađa identiteta* - pretvaranje korištenjem tuđeg ili lažnog identiteta
- *elektroničko uhođenje i zastrašivanje* - uhođenje na internetu slanjem prijetećih ili uznemiravajućih poruka koje rezultira strahom osobe za vlastitu sigurnost

- *elektroničko razotkrivanje i podvale* – otkrivanje tajni i neugodnih podataka, fotografija i privatnih informacija te njihovo objavljivanje putem društvenih mreža
- *isključivanje* – namjerno isključivanje iz on-line grupa te odbacivanje ili brisanje s popisa prijatelja
- *videosnimanje napada* - slanje videosnimaka napada ili objavljivanje putem interneta s ciljem izrugivanja
- *sektiranje* – slanje poruka seksualno-eksplicitnog sadržaja
- *fraping* - nasilni upad „prijatelja“ na nečije mrežne stranice i slanje poruka neprimjerenog sadržaja u ime vlasnika profila

Širok je spektar oblika nasilja putem on-line mreža, a taj se broj svakodnevno povećava s obzirom na niz novootkrivenih mogućnosti koje predstavlja razvoj komunikacijsko – elektroničke tehnologije. Sve je više primjera korištenja elektroničkog nasilja s obzirom na „pogodnosti“ koje pruža virtualni svijet. Upravo te pogodnosti koriste žrtve klasičnog oblika nasilja (Matijević i sur., 2016) te dolazi do zamjene uloga kada žrtva postaje nasilnik (Field, 2004).

a) Fizičko nasilje

Fizičko ili tjelesno nasilje je najuočljiviji oblik nasilja među djecom. Fizičko nasilje podrazumijeva udaranje, guranje, potezanje, štipanje, čupanje, pljuskanje i bilo koje druge postupke koji rezultiraju fizičkim ozljedama. Može uključivati hvatanje žrtve za odjeću i trganje stvari. Fizičko nasilje iskazuje se izravno, a kao posljedica ostaju vidljivi tragovi nasilja (modrice, ogrebotine, lomovi) zbog čega se najčešće reagira kako bi se izbjegle još teže posljedice (Matijević i sur., 2016). Fizičko kažnjavanje izraženije je u nižim razredima osnovne škole, premda iznimka nisu niti učenici viših razreda osnovne škole s naglaskom da su nasilju skloniji dječaci. Što su počinitelji stariji, njihove metode su agresivnije (Bilić i sur., 2012). Osnovne škole fizičko nasilje najčešće kažnjavaju pedagoškom mjerom ukora, no u slučaju ponavljanja istog ili težeg neprihvatljivog ponašanja dodjeljuje se sljedeća teža pedagoška mjera.

b) Verbalno nasilje

Verbalno nasilje među djecom možemo definirati kao zlostavljanje riječima pri čemu jedan učenik namjerno i ciljano nastoji povrijediti ili osramotiti drugog učenika. Najčešće se uvrede odnose na zadirkivanje, vrijeđanje, ruganje, sramoćenje i nazivanje pogrđnim imenima,

no često biva usmjereno i na obitelj povrijeđenog pojedinca. Dugotrajno verbalno nasilje među učenicima vršnjacima može imati posljedice veće nego što je ponekad slučaj s fizičkim zlostavljanjem žrtava (Aluede, 2006). Često se kod verbalnog nasilja ističe bol koju mogu uzrokovati riječi. Mnogima je bol ono što se povezuje s fizičkim nasiljem, no bol koju uzrokuju riječi i osoba koja izriče te riječi je daleko bolnija. Trag koji ostaje nakon verbalnog nasilja je dugotrajniji i potreban je prilično dug proces kako bi došlo do potpunog oporavka.

c) Spolno nasilje

Spolno nasilje karakteristično je za „starije“ školarce, odnosno adolescente iliti učenike srednjih škola. Povremeno, u osnovnim školama dolazi do pojavnosti spolnog nasilja. Spolno ili seksualno nasilje uključuje neprimjerene komentare seksualne konotacije i neželjeni fizički kontakt. Spolno nasilje uključuje činove bez kontakta i aktivnosti neželjenog fizičkog, spolnog ili fizičko-spolnog kontakta. Kako bi se ozbiljno shvatilo što sve spada u spolno nasilje, potrebno je detaljno navesti neke od neprimjerenih ponašanja (Matijević i sur., 2016):

- izlaganje djeteta bilo kakvoj tjelesnoj intimnosti (hvatanje, diranje i štipanje grudi i stražnjice)
- skidanje gaćica i drugih odjevnih predmeta u prisutnosti drugih učenika
- skidanje gaćica i drugih odjevnih predmeta u samostalnoj prisutnosti sa žrtvom
- podizanje suknje, haljine ili šosa
- izravni i neizravni uvredljivi komentari o spolnosti
- nepoželjno spolno približavanje ili zahtjevi

Žrtve spolnog nasilja imaju velike poteškoće kod traženja pomoći jer se boje osude drugih, ponovnog zlostavljanja, imaju osjećaj srama pa čak i gađenja prema samima sebi te se osjećaju poniženo.

d) Relacijsko nasilje

Prema Bilić (2016) relacijsko nasilje je emocionalna manipulacija vršnjačkim odnosima sa svrhom uništenja prijateljskih veza te namjernog nanošenja štete ugledu i statusu žrtve u razredu koja poslije biva iskorištena, odbačena ili isključena iz grupe. Razdoblje osnovne, ali i srednje škole od velike je važnosti za učenike koji se trude biti na što bolji način prihvaćeni od strane vršnjaka. Upravo zbog toga, relacijskim nasiljem se uvelike utječe na emocionalno stanje i samopoštovanje učenika. Relacijsko nasilje kao takvo može biti izravno i neizravno. Izravno relacijsko nasilje uključuje javna odbijanja prijateljstva, postavljanje uvjeta za prijateljstvo te

prijetnje o prekidu prijateljstva ukoliko žrtva ne ispunjava uvjete zadane od strane nasilnika. Ipak, najčešće se iskazuje neizravno, odnosno prekriveno putem govorenja laži, širenja neistine, ismijavanja, poticanja drugih na isključivanje i slično. Relacijsko nasilje često je popraćeno pokazivanjem grimasa ili oponašanjem u svrhu ismijavanja i dodatnog ponižavanja žrtve.

4.3. Kako prepoznati nasilnika

Kako ističe Coloroso (2004) nasilnici postoje u svim veličinama i oblicima, stoga nasilnika ne možemo prepoznati prema tome kako izgleda, ali ga možemo prepoznati na temelju ponašanja. Nasilnici se u svojim postupcima koriste karakterističnim tekstovima, svoje uloge vježbaju kod kuće, ideje preuzimaju iz omiljenih filmova, igara koje igraju, od vršnjaka s kojima se druže ili pak društvenog okruženja u kojem se nalaze. Nasilnici imaju potrebu osjetiti kontrolu i moć nad žrtvom te im nerijetko nedostaje suosjećanja za istu. Vrlo često su i sami nasilnici bili žrtve zlostavljanja i nasilništva u školi ili obitelji, što se navodi kao mogući razlog uživanja u nanošenju boli i patnje svojim žrtvama. Klasični nasilnici su osobe sklone prijetnjama, plašenju, zadirivanju i nanošenju boli osobama fizički slabijim od samih sebe. Manipuliraju svojom žrtvom držeći je u strahu i učestalo podsjećajući što bi joj se moglo dogoditi (Field, 2004). Emocionalno, nasilnici su osobe sklone čestim i naglim promjenama raspoloženja, ljutnji te imaju nisku razinu tolerancije prema drugima.

S obzirom na temeljne razlike pomoću kojih možemo prepoznati nasilnike, možemo ih svrstati u sedam tipova nasilnika, od toga se pet odnosi na pojedince, a dvoje na grupe nasilnika (Coloroso, 2004):

- 1) Samouvjereni nasilnik koji izravno i napadno pristupa žrtvi. Karakterizira ga jak ego, visoko samopoštovanje, sklonost nasilju i nimalo empatije za žrtvu. Osjeća se dobro samo do točke u kojoj ima osjećaj nadmoći nad drugima. Često je neprepoznat kao nasilnik od strane učitelja i nastavnika upravo zbog snažnih osobina ličnosti koje ga karakteriziraju, a istodobno pohvaljivan i istican kao uzor vršnjacima.
- 2) Socijalni nasilnik koristi se glasinama, tračevima i verbalnim uvredama kako bi izolirao svoje mete i isključio ih iz društva u kojem se kreću. Ljubomoran je na pozitivne strane drugih što govori o njegovom prikrivenom niskom samopouzdanju. Često je osoba kojoj se žrtve povjeravaju s punim povjerenjem jer ga smatraju prijateljem s istaknutom brižnošću i suosjećanjem, no upravo je to krinka kojom privlači svoje žrtve.
- 3) Potpuno oboružani nasilnik je staložen i na prvi pogled nezainteresiran, pokazuje malo osjećaja, ali veliku odlučnost kako bi izvršio nasilje. Traži priliku za zlostavljanje kad ga nitko ne vidi i kad ga je nemoguće spriječiti. Karakterizira ga prijetvornost kojom

obmanjuje druge, posebice odrasle te na taj način s velikom sigurnošću, napadno i osvetoljubivo pristupa žrtvi.

- 4) Hiperaktivni nasilnik je pojedinac koji ima probleme sa savladavanjem nastavnoga sadržaja te ima slabo razvijene socijalno-komunikacijske vještine. Pretežito se radi o pojedincima koji imaju poremećaje u ponašanju ili određene poteškoće u učenju i savladavanju sadržaja kojeg uče. Postupke svojih vršnjaka uvijek sagledava negativno i s ciljem da iz svake komunikacijske situacije izvuče povod za „opravdanu“ agresiju kako bi na kraju okrivio druge. Upravo zbog svog pristupa i načina kojim komunicira ima probleme u stvaranju prijateljstava.
- 5) Nasilnik žrtva ima dvostruku ulogu u procesu nasilja. S jedne je strane nasilnik jer zlostavlja slabije od sebe kako bi utažio osjećaj svoje bespomoćnosti, a i pokazao da i on može biti jači. S druge pak strane, on je žrtva jer je zlostavljan od starije djece ili odraslih.
- 6) Grupa nasilnika djeluje kako bi zajednički napakostila žrtvi i povrijedila ju, iako znaju da postupci koje provode žrtvi nanose bol te nikako ne spadaju u poželjna ponašanja.
- 7) Banda nasilnika je skupina nasilnika koje povezuje želja za postizanjem moći, provođenjem kontrole i dominacije. Pojedinci koji se uključuju u ovakve grupe, čine to kako bi se osjećali prihvaćeno i zaštićeno u krugu ljudi sličnih sebi. Naposljetku zbog nedostatka osjećaja za druge u zanosu postaju odani grupi do te mjere da ne vide cjelokupne posljedice koje ostavljaju njihova djela.

Temeljni osjećaj kojim su nasilnici motivirani kako bi provodili nasilje je prijezir. Postoje određena ponašanja i upozoravajući znakovi koji bi nam mogli pomoći u otkrivanju djece nasilnika. Najčešći znakovi kod školske djece su: slabija koncentracija, često ometanje rada u školi, loš školski uspjeh, sklonost izazivanju sukoba i tučnjava, slaba interakcija s djecom unutar razreda, osim s onima koji su slični njima po agresivnosti i neposlušnosti, inatljivo ponašanje, gledanje nasilnih filmova i igranje videoigara nasilnog sadržaja te maltretiranje životinja (Poliklinika za zaštitu djece grada Zagreba, 2010). Takvim ponašanjem misle da imaju pravo povrijediti kako bi se osjećali bolje omalovažavanjem drugih. Neki se pojedinci srame svog agresivnog ponašanja, dok se drugi njime diče kako bi imali što veći utjecaj i mogućnosti djelovanja. Bez obzira osjeća li nasilnik stid ili pak ne, ponašanje koje on producira je antidruštveno i neprihvatljivo (Coloroso, 2004).

4.4. Žrtve nasilničkog ponašanja

Istraživanja pokazuju kako su žrtve upečatljive nasilniku zbog određenog odskakanja ili različitosti u fizičkom, psihičkom ili socijalnom smislu. Pojedina djeca bez obzira na spol svojim ponašanjem nasilniku „šalju“ poruku kako su lake mete. Primjer takve djece su neprihvaćena djeca i djeca koja bez suprotstavljanja čine ono što se traži od njih. Određeni pak pojedinci zbog svog fizičkog izgleda odskaču od drugih te samim time postaju savršena meta za zlostavljanje. Primjeri karakteristika fizičkog izgleda žrtava koje su podvrgnute nasilju su: niža, slabija i krhkija građa djeteta, boja kose ili kože, način hoda, prekomjerna tjelesna težina, stil odijevanja... No nisu to jedine karakteristike koje opisuju žrtve nasilja. Osobito su izložena djeca s teškoćama u razvoju, tjelesnim oštećenjima i nedostacima (Matijević i sur., 2016).

S obzirom na dob, nasilju su izloženija djeca mlađe dobi jer još uvijek nemaju razvijene socijalne vještine i vještine samozaštite. Zlostavljanje među djecom mlađe dobi je kratkotrajnije i biva otkriveno od strane učenika razredniku ili roditelju što dovodi do brzog i učinkovitog poduzimanja mjera, odnosno sprečavanja širenja i jačanja nasilja. U višim razredima osnovne škole nasilje je dugotrajnije, a samim time ostavlja veće traume pojedincu. Kao što je prethodno spomenuto, dječaci i djevojčice su podjednako izloženi nasilju, no razlika je u oblicima nasilja kojima su podvrgnuti dječaci, a kojima djevojčice. Takvim razlikama najčešći je uzrok okolina, jer dječaci se najčešće druže s dječacima, a djevojčice s djevojčicama. Aktivnosti kojima se bave dječaci iziskuju više fizičke aktivnosti, pa samim time među dječacima prevladava fizičko nasilje, dok su djevojčice uključeniije u mirnije aktivnosti što rezultira pojavnošću relacijskog i verbalnog zlostavljanja (Bilić i sur., 2012).

Autorica Bilić navodi kako je za dijete žrtvu potrebno da se ono na neki način samo izbori za sebe. Roditelji često, nakon što otkriju da je njihovo dijete zlostavljano ili izvrgnuto nasilju reagiraju na način da se zaštitnički odnose prema svome djetetu, što poslije može biti dodatni poticaj za nasilje. Druga krajnost je izloženost nasilju u obitelji što rezultira dodatnom uplašenošću i povučenošću djeteta koje svojim ponašanjem privlači nasilnika koji prepoznaje znakove nesigurnosti, uplašenosti i straha.

Ponekad je vrlo teško prepoznati je li dijete žrtva nasilja među djecom posebice zbog mnogih faktora koji su slični simptomima određenih teškoća među djecom i mladima. Ako malo bolje pogledamo, možemo vidjeti da zlostavljana osoba pokazuje ili pak sakriva strah u prisutnosti nasilnika zbog boli koju osjeća. Dijete koje je žrtva nasilja najčešće je tjeskobno, poslušno, tiho, oprezno, povučeno. Zlostavljana djeca nerijetko poriču da im je potrebna pomoć ili je odbijaju. Stoga je od iznimne važnosti djecu koja su žrtve nasilja među vršnjacima i u obitelji uputiti stručnim osobama koje će im pružiti podršku i stručnu pomoć (Field, 2004).

4.5. Promatrači nasilničkog ponašanja

Važno je naglasiti da nasilnik i žrtva nisu jedini sudionici nasilnog događaja. Potrebno je istaknuti ključnu ulogu ostalih sudionika u nasilju. Najčešće ih se naziva promatračima, no svakako bi bilo bolje gledati na njih kao sudionike ili pomagače zbog vlastitih postupaka koji pridonose njihovu položaju. Promatrače nasilja možemo u globalu svrstati u tri veće skupine s obzirom na stav koji zauzimaju tijekom zlostavljanja. Postoje tako pomoćnici i pristaše koji su uz počinitelja nasilja, zatim branitelji koji su na žrtvinoj strani i oni treći, neutralni koji sve promatraju (Matijević i sur., 2016).

Sudionici nasilnih ponašanja mogu biti aktivni i priključiti se zlostavljanju ili pasivni i ne reagirati kako bi pomogli žrtvi što implicira poticanje nasilja. Bez obzira za koje se opredijele, sudionici svojim stavom potiču nedruštveno ponašanje nasilnika te nerijetko potiču nasilnika na još okrutnije ponašanje ili se čak njemu i priključe te i sami postanu nasilnici. Ako djeca promatraju nasilna ponašanja, veća je vjerojatnost da će imitirati ono što vide, nego li djelovati drugačije, odnosno pokušati spriječiti nasilje. Olweus je stoga pomoću kruga predstavio i opisao sudionike nasilja počevši od nasilnika usmjerenog na žrtvu i oko njih poredao ostale sudionike. Svaki od sudionika u tome krugu zauzima svoje mjesto. Prvi su nasilnici koji kao aktivni sudionici i vođe započinju nasilno ponašanje. Drugi su sljedbenici ili pomoćnici koji imaju aktivnu ulogu, ne započinju nasilništvo, ali mu se vrlo često priklanjaju. Slijede ih pristaše koji pasivno promatraju i tako podržavaju nasilje koje se provodi nad žrtvom. Nešto podmucliji od njih su prikriiveni pasivni pristaše kojima se cijela situacija zapravo sviđa, iako to ne pokazuju otvoreno. Negdje u sredinu možemo smjestiti neangažirane promatrače koji sve promatraju, ali zauzimaju stajalište da se cjelokupna situacija njih samih ne tiče. Na suprotnoj strani od ovih koji podržavaju nasilje i njemu se priključuju nalaze se mogući branitelji koji ne podržavaju nasilje, ali ništa ne poduzimaju kako bi ga spriječili. I posljednji, jedini sudionici koji se zauzimaju za žrtvu i pokušavaju je braniti ili je brane su branitelji žrtve (Coloroso, 2004). Oni zbog svog djelovanja imaju viši socijalni status jer svojom intervencijom i postupcima smanjuju moć nasilnika i pomažu žrtvi kod pružanja pomoći (Bilić i sur., 2012). Navedene spoznaje treba uzeti u obzir kako bi se učenike educiralo i osvijestilo o ključnoj ulozi promatrača kao sudionika nasilja. Svatko od nas ima pravo na odabir, ali cilj je biti usmjeren ka pravome putu.

4.6. Gdje se događa zlostavljanje?

Kako bi djeca mogla poći u školu, u obitelji je potrebno raditi na socijalizaciji djeteta. Socijalizaciju djeteta ne može se ovladati samostalno, već mu je potreban uzor, primjer i zdrava

međusobna interakcija u kojoj bi dijete trebalo ovladati poželjnim ponašanjima. Ako se u obitelji ne zadovolji primarna potreba socijalizacije djeteta koja podrazumijeva emocionalnu i društvenu stabilnost djeteta i njegovu trajnu povezanost s obitelji doći će do trajnih i neželjenih posljedica koje će utjecati na djetetovo psiho-emocionalno stanje. Djeca koja od najranijeg djetinjstva sa svojom obitelji razvijaju osjećaj vrijednosti i privrženosti te uzajamnog razumijevanja, lakše će stvoriti pozitivne odnose s ljudima izvan obitelji. Taj krug odnosa prvobitno se proširuje u predškolskoj dobi u vrtiću, a kasnije u osnovnoj školi (Matijević i sur. 2016).

Napeti odnosi s vršnjacima i neuspješno ovladavanje socijalnim vještinama među vršnjacima dovode do nepoželjnih ponašanja karakterističnih za škole, ali i mjesta izvan škole. Škola bi kao odgojno-obrazovna ustanova trebala biti poželjno, poticajno i sigurno mjesto za boravak učenika. Škola je odgovorna za sigurnost djece u ono vrijeme dok oni borave u prostoru škole, no nakon što dijete boravi izvan škole i to u vremenu koje nije određeno rasporedom učenika ta odgovornost se smanjuje, pa čak i prestaje. Škole su sve više upućene u nasilja koja se događaju izvan ustanove te vode brigu o zlostavljanju koje se događa izvan zidova škole, odnosno na putu od kuće do škole i obrnuto. Svakako, ako se zlostavljanje događa unutar škole, takvo ponašanje se najčešće nastavlja i na putu od škole do kuće i/ili od kuće do škole (Rigby, 2006).

„Škola je nesumnjivo mjesto gdje se događa najviše nasilničkog ponašanja“ (Olweus, 1998, str. 34). Zlostavljanje koje se događa u školi najčešće se odvija za vrijeme trajanja odmora ili u doba doručka/ručka/užine, ovisno o smjeni koju pohađaju učenici. Kada govorimo o mjestima u školi gdje se događa zlostavljanje, to su učionice, školski hodnici i toaleti, školska igrališta i dvorišta. Nasilna ponašanja samim izlaskom ili ulaskom u školu ne prestaju, već se nastavljaju na putu od škole do kuće ili započinju na putu od kuće do škole, a nastavljaju se u školi. Međutim, u školi učenicima netko može pripomoći i time spriječiti nasilje ili ga prekinuti u određenom trenutku i trajanju, no izvan škole dolazi do problema da napadnutim učenicima nerijetko nitko ne želi pomoći, obraniti ih ili zaustaviti nasilje suprotstavljanjem nasilniku.

Nasilje koje se odvija u učionicama najčešće se odnosi na emocionalno i relacijsko, a u manjoj mjeri na fizičko. Zlostavljanje se većinom događa u odsutnosti učitelja koji iz određenih razloga može kasniti na sat, no nije isključeno zlostavljanje kada je učitelj prisutan u učionici i za vrijeme trajanja nastavnog sata. Učitelji su ponekad nesvjesni zlostavljanja koje se odvija u njihovoj prisutnosti. Različiti su primjeri kada zlostavljeni učenici odbijaju sudjelovati u raspravi i iznijeti svoje mišljenje jer se boje ismijavanja, ili pak određene geste učenika razreda koje ismijavaju pojedinca. Izlaskom iz razreda na školski hodnik ili u toalet učenicima se pruža

moćnost za tjelesnu aktivnost koja može biti namjerna ili slučajna. Školski hodnici su za vrijeme trajanja odmora, a posebice nakon školskog zvona, prometno mjesto koje pojedinci koriste za zaletavanje u nekog, podmetanje nogu, vrijeđanje, dovikivanje ili udaranje. Poželjno je da se na hodnicima ne nalaze nikakve prepreke koje bi učenici mogli iskoristiti kao pomoć u zlostavljanju, kao i mogućnost da se ne događa istovremena izmjena različitih razrednih odjela niz školske hodnike. Prostor izvan škole mnogo je teže kontrolirati od prostora unutar škole, a upravo je to razlog zašto se u prostoru izvan škole u povećoj mjeri odvija tjelesno zlostavljanje (Rigby, 2006).

5. Uloga škole i nastavnika u prevenciji nasilja među djecom

Ravnatelji, profesori, nastavnici, učitelji i stručni suradnici dužni su otkriti i zaustaviti ili spriječiti svaki oblik nasilja u školi, ali i u blizini škole. Ako samostalno kao institucija ne mogu riješiti problem nasilja na razini ustanove, od njih se očekuje da zatraže pomoć roditelja, policije i centra za socijalnu skrb (Poliklinika za zaštitu djece grada Zagreba, 2010). Škola bi se kao odgojno-obrazovna ustanova jednakom zastupljenošću posvetiti odgoju i obrazovanju svojih učenika. Probleme nasilja unutar škole trebalo bi se rješavati tako da se djecu podučava metodama sprečavanja, ali i rješavanja konflikata (Zloković, 2004).

Škola, kao i njezini djelatnici, odgovorna je za nasilje koje se događa u njoj i izvan nje. Djelotvorna preventivna mjera je nadzor i nadgledanje učenika tijekom školskih odmora i vremena za ručak. Potrebno je da određeni broj nastavnika i učitelja bude na hodnicima s djecom tijekom školskih odmora i pauza za osigurani obrok jer tada učenici najčešće koriste priliku kako bi vršili nasilje. Učitelji i nastavnici koji imaju ulogu nadzornika trebaju biti spremni da u bilo koje vrijeme i na bilo kojem mjestu može doći do nasilja te da moraju na odgovarajući način zaustaviti ili spriječiti nasilje. U slučaju da dođe do nasilja; učitelji i nastavnici trebaju intervenirati i poduzeti određene mjere prema sudionicima nasilja (Olweus, 1998).

Kako bi nadgledanje učenika bilo djelotvorno, od učitelja i nastavnika se očekuje da odgovorno igraju svoje uloge. Pojedini oblici nadgledanja mogu dovesti do suprotnog učinka kod djece. Primjer takvog obrasca je prisutnost učitelja koji ne poduzima ništa za vrijeme zlostavljanja, šalje poruku da opravdava ili podržava takvo ponašanje. Svojim stavom, učitelji šalju poruku kako je zlostavljanje dio svakodnevice i da se s njime treba nositi te da uvijek postoji onaj jači i slabiji te da se svatko treba izboriti sam za sebe. Poželjno je da takvih razmišljanja bude što manje, a idealno bi bilo da ih uopće nema. Suprotno tome, postoje učitelji koji reagiraju intenzivno na svaku situaciju, što ponekad može biti zezancija ili igra, a takvo reagiranje učenici percipiraju kao nepotrebno i prenaplašeno. Rezultat takvog načina kontroliranja može biti ismijavanje i podbadanje učitelja, ali i igranje situacija koje mogu prerasti u realne i postati dio problema školske zajednice (Rigby, 2006).

Glavna poruka koju škole i osobe koje rade u školi trebaju poslati učenicima je: „ne prihvaćamo nasilništvo u našoj školi i potrudit ćemo se da ga zaustavimo“ (Olweus, 1998, str. 132). Mjere koje rješavaju problem nasilništva u školi mogu se donijeti na razini cijele škole, na razini razrednog odjeljenja i na individualnoj razini. Tijekom donošenja mjera na razini škole, apelira se na cijelu populaciju učenika škole. Nema posebnog isticanja žrtve i nasilnika

već se razgovori o nasilju odvijaju kolektivno i upućeno svima prisutnima. Ako škola želi pratiti ponašanja određenog kolektiva, tada se mjere donose na razini razrednog odjeljenja. Svrha je usmjeriti se na cijeli razred, kako bi se pratile promjene pojedinih učenika razreda za koje se sumnja da su sudionici nasilja u školi. Aktivnosti takve tematike dobra su prilika za razgovor i radionice na satu razredne zajednice. Ukoliko ovakav pristup ne daje rezultate i učenici se nasilno ponašaju ili potiču takvo ponašanje, razrednik vodi individualan razgovor s učenikom nasilnikom ili više njih. Upletenost više osoba zahtjeva brzu i efikasnu intervenciju kako počinitelji ne bi imali vremena za dogovor i usklađivanje priča. Ako poduzete mjere ne daju rezultate, dužnost je razrednika o tome obavijestiti roditelje i ravnatelja kako bi se naglasila ozbiljnost situacije. Nakon što ni intervencija ravnatelja škole i uključivanje razgovora s roditeljima ne doprinesu rješavanju problema, razrednik/učiteljsko vijeće ili nastavničko vijeće dužni su učeniku izreći pedagošku mjeru (Olweus, 1998).

5.1. Opći stav škole prema nasilničkom ponašanju

Opći stav škole o zlostavljanju je pojam koji podrazumijeva učinak pojedinih stavova i uvjerenja te s time povezana vjerovanja roditelja, učitelja i ostalih suradnika škole o tome kako bi se djeca u međusobnoj interakciji trebala ponašati. Zapravo, to je stav škole koji će ovisno o percipiranju pojma, djelovanja i učinka nasilja odrediti hoće li u toj školi biti zlostavljanja i nasilja među djecom. Kako bismo razumjeli o čemu je riječ, potrebno je prepoznati neke od stavova i uvjerenja koji su važni u prepoznavanju nasilja.

Stavovi učenika, učitelja i roditelja doprinose cjelokupnom općem stavu škole prema zlostavljanju. No stavovi učenika razlikuju se od stavova učitelja i roditelja. Opći je stav učenika prema zlostavljanju različit. Pojedini učenici dive se nasilnicima i podupiru takvo ponašanje jer misle da će takav stav spriječiti nasilje prema njima. Svakako, takvih je učenika manje u odnosu na one koji osuđuju i ne podupiru nasilno ponašanje, ali postoje i pojedinci koji su neutralni ili se ne žele izjasniti. Učiteljski stavovi i uvjerenja razlikuju se od stavova i uvjerenja učenika. Većina učitelja je na strani žrtve te osuđuje ponašanje nasilnika i smatra kako je potrebno nešto poduzeti da bi se takvo ponašanje zaustavilo. Problem nastaje kada treba djelovati jer učitelji u velikoj mjeri očekuju da to učini netko umjesto njih; ravnatelj škole, pedagog ili psiholog. Razlog tome je što se boje kako će reagirati nasilnik, a još više se boje intervenirati kad se zlostavljanje dogodi jer žele izbjeći vlastitu odgovornost tijekom poduzimanja mjera za sprečavanje nasilja. Upravo takva uvjerenja i stavovi učitelja rezultiraju time da učenici ne obavještavaju svoje učitelje o tome da su žrtve nasilja. Najistaknutiji u svojim

stavovima protiv zlostavljanja su roditelji. Slično kao i učitelji, roditelji se zalažu za poduzimanje mjera u sprečavanju nasilja. Roditelji misle kako je zlostavljanje loša i neželjena pojava koju je potrebno zaustaviti, pa čak i kazniti u slučaju da je njihovo dijete zlostavljano. Manji dio roditelja zapravo daje podršku zlostavljačima jer su zlostavljači upravo njihova djeca. Roditelji, bez obzira imaju li oni pozitivan ili negativan stav o zlostavljanju, zajedno u interakciji s učiteljima i u suradnji sa školom pridonose oblikovanju i mijenjanju općeg stava škole prema nasilju (Rigby, 2006).

5.2. Kako postupati s nasilnikom

Postupci nasilnika dovode nas u poziciju da promišljamo što učiniti s njima. Društvo današnjice očekuje primjerenu intervenciju, odnosno poduzimanje određenih mjera i postupaka. Potreba za korištenjem određenih mjera i postupaka leži u potrebi da se zaštiti djecu koja su žrtve zlostavljanja. Nastoji se promijeniti nasilnika tako da ne maltretira druge učenike te da promisli o svom ponašanju, nauči se kontrolirati i ne podlijegeati nasilju kao načinu rješavanja problema. Jednako važno je intervenirati na ispravan način kojim možemo odvratiti ostale učenike od slijeđenja ponašanja tipičnih za nasilnike. Upoznat ćemo se s tri moguća pristupa rada sa zlostavljačima (Rigby, 2006).

1) Moralistički pristup

U moralističkom pristupu škola se ne usmjerava na zlostavljača koji je počinio zlostavljanje već na čin koji je on počinio prema nekom. Škola od učenika traži ispriku u skladu s moralnim vrijednostima škole. Dobra strana pristupa je što se učenika potiče na moralno promišljanje i ispričavanje, no to ne znači da će doći do poboljšanja ponašanja učenika. Zapravo, učenik može učestalo ponavljati neprimjerena ponašanja i zatim se ispričati za ista ili će pak s vremenom usavršiti način prikrivanja nasilnog ponašanja.

2) Legalistički pristup

Legalističkim pristupom učenika se sankcionira za nasilje, odnosno prekršaj koji je počinio. Ključno je da učenik odgovara za učinjeno. Često se učenika obavještava da za učinjeno postoje posljedice, što su zapravo pedagoške mjere različite težine. U postupak su uključeni i roditelji koje se izvještava o mogućim posljedicama koje će uslijediti. Prednosti pristupa su: brza i učinkovita administracija, primjer drugima, kazne se određuju u suradnji s učenicima. Nedostaci ovog pristupa su brojni, a najviše se upućuje na udvostručenje napora zlostavljača da izvrši nasilje nad žrtvom što zapravo govori o kratkotrajnom rješavanju problema.

3) Humanistički pristup

Pristup u kojem se zlostavljaču pristupa s ciljem uspostave dvosmjerne komunikacije koja će omogućiti rješavanje problema, otvoriti širi pogled na mogućnosti zašto je došlo do nasilja te otkriti probleme koji su u podlozi reagiranja nasilnika. Pozitivne strane pristupa su uvažavanje nasilnika i njegovih mišljenja, pozitivna suradnja koja teži promjeni ponašanja nasilnika i nasilnikova želja za dugotrajnom promjenom.

Negativne strane pristupa su odbijanje suradnje, prijetvorni nasilnik koji manipulira osobom s kojom surađuje te prema mišljenju pojedinaca preblagi pristup za rješavanje problema zlostavljanja.

Škole na temelju djelovanja iz prakse navode neke načine postupanja s nasilnikom. S učenikom koji je počinio nasilje potrebno je što brže obaviti individualni razgovor. Potrebno je učenika osvijestiti o neprihvatljivosti i štetnosti njegova ponašanja te ga savjetovati i poticati da promijeni ponašanje. Za vrijeme razgovora važno je obratiti pozornost na dijete i činjenice koje mogu ukazivati da je dijete žrtva zanemarivanja ili zlostavljanja u svojoj obitelji ili izvan nje. U slučaju da se utvrdi prethodno, odmah će se izvijestiti centar za socijalnu skrb, a po potrebi i policija. Od škole se zahtjeva poduzimanje mjera za pomirenje djece i za stvaranje tolerantnog i prijateljskog ponašanja u školi. Škola je nakon obavljenog razgovora s učenikom dužna pozvati roditelje ili zakonske zastupnike djeteta koji je počinilo nasilje, upoznati ih s događajem, kao i s neprihvatljivošću i štetnošću takvog ponašanja. Škola od roditelja može zatražiti pomoć u obliku vođenja djeteta kod psihologa ili određenih stručnjaka koji će pomoći u rješavanju učenikova problema. Učitelji razrednici dužni su o navedenome voditi odgovarajuću pedagošku evidenciju s nadopunom vlastitih dojmova stečenih tijekom razgovora s učenikom. Nakon toga, učitelj je dužan obavijestiti ravnatelja o poduzetim mjerama. Ako učenik ne popravi svoje ponašanje ili ponovi neprihvatljivo ponašanje izreći će mu se odgovarajuća pedagoška mjera za neprimjereno ponašanje koje je počinio.

6. Metodologija istraživanja

U ovome dijelu definirat će se cilj istraživanja i istraživačka pitanja. Isto tako, istaknut ćemo sudionike istraživanja te navesti korištene metode i instrumente istraživanja koje je svojevrsan dodatak ovom teorijskom radu.

Područje istraživanja odgoja i obrazovanja posjeduje širok spektar vrsta i metoda istraživanja, strategija prikupljanja i obrade podataka te načina na koji će biti prikazani rezultati istraživanja (Mužić, 1999; Anderson 2005; Cohen, Manion i Morrison 2007; Creswell 2012; Dubovicki i Topolovčan 2020a; Dubovicki i Topolovčan 2020b; Dubovicki i Topolovčan 2021; Dubovicki i Velki 2022; Gorard i Taylor 2004; Matijević i Topolovčan 2017; Topolovčan 2016, 2017, 2020). Sukladno tome, ovaj rad je temeljen na neempirijskom istraživanju koje koristi dodatak kvalitativnog pristupa u obliku provođenja individualnog polustrukturiranog intervjua (Matijević i sur., 2016).

6.1. Cilj istraživanja i istraživačka pitanja

Ovim istraživanjem prikazan je pregled postupaka koji dovode do poduzimanja mjera na razini škole koje su zabilježene u pedagoškoj dokumentaciji odgoja i obrazovanja. Dokumenti koji su se koristili u svrhu pisanja ovog rada po vrsti pripadaju pisanim, odnosno tiskanim dokumentima. Najčešće su to zakoni i pravilnici, ali i stručna te znanstvena literatura o odgoju i obrazovanju. Cilj ovog istraživanja bio je definirati ponašanja koja rezultiraju izricanje pedagoških mjera u osnovnoj školi. Svrha provođenja intervjua je da se izravno uz pomoć osoba koje rukovode školskom ustanovom sazna o praksi ponašanja koja rezultiraju izricanje pedagoških mjera. Cilj je bio saznati u koje sve svrhe škole izriču poticajne, odnosno kaznene pedagoške mjere, koja je praksa prilikom izricanja istih, kolika je zastupljenost izricanja pedagoških mjera te koje su posljedice nakon izricanja istih. Isto tako, ispitano je što škole poduzimaju kako bi spriječile negativna ponašanja i potaknula pozitivna koja rezultiraju izricanjem pedagoških mjera i na koji način škole informiraju svoje učenike o međuvršnjačkom nasilju te kako ga sankcioniraju unutar svojih zidova. Kao dodatak ostvarivanja cilja ovoga rada proveden je intervju s navedenim pitanjima:

1. Koristi li Vaša škola praksu izricanja pedagoških mjera u svrhu poticaja za primjereno i odgovorno ponašanje učenika?
2. U koje sve svrhe, učenicima svoje škole izričete pedagoške mjere?
3. Izričete li u većem broju poticajne ili kaznene pedagoške mjere?

4. Koje poticajne mjere izričete učenicima u svojoj školi te koja je praksa prilikom izricanja istih?
5. Možete li navesti razloge koji imaju presudnu ulogu u izricanju poticajnih pedagoških mjera?
6. Možete li navesti uzroke koji rezultiraju izricanje kaznenih pedagoških mjera?
7. Koje ste sve kaznene pedagoške mjere izrekli učenicima svoje škole?
8. Prema brojnosti izricanja pedagoških mjera, koja pedagoška mjera je najzastupljenija u Vašoj školi?
9. Koje su posljedice izricanja kaznenih pedagoških mjera?
10. Rezultira li izricanje pedagoških mjera odustajanjem od neprihvatljivih oblika ponašanja i usvajanjem prihvatljivih oblika ponašanja, u skladu s pravilima i Kućnim redom škole?
11. Što mislite, koje su dobrobiti, a koji nedostaci izricanja pedagoških mjera?
12. Jeste li se kao ravnatelj/ica u školi susreli sa nasiljem putem Interneta?
13. Kako je moguće otkriti pojavu cyberbullyinga unutar škole?
14. Kojom pedagoškom mjerom biste sankcionirali cyberbullying?/ Kojom pedagoškom mjerom ste sankcionirali cyberbullying?
15. Što poduzima škola kako bi spriječila nasilje unutar svojih zidova?
16. Koliko često škola informira učenike o postupcima sprečavanja nasilja među vršnjacima?
17. Na koje sve načine škola informira učenike o postupcima sprečavanja nasilja među vršnjacima?

6.2. Sudionici istraživanja

U ovom istraživanju proveden je intervju s ravnateljem Osnovne škole Đurđevac i ravnateljicom Osnovne škole prof. Franje Viktora Šignjara Virje.

Ravnatelj Osnovne škole Đurđevac od 2017. godine obnaša svoju ravnateljsku ulogu. Prije nego što je izabran za ravnatelja Osnovne škole bio je profesor tjelesne i zdravstvene kulture. Osnovnu školu Đurđevac pohađa 611 učenika od koji su 22 učenika polaznici pojedine područne škole (Budrovac, Čepelovac, Mičetinac i Sirova Katalena).

Ravnateljica Osnovne škole prof. Franje Viktora Šignjara Virje svoju ravnateljsku ulogu obavlja već 15 godina, točnije od 2008. godine. Prije nego što je postala ravnateljica Osnovne škole bila je profesorica hrvatskoga jezika.

Osnovnu školu prof. Franje Viktora Šignjara pohađa 307 učenika od kojih je 21 učenik polaznik određene područne škole (Šemovci, Hampovica i Miholjanec).

6.3. Metode i instrumenti istraživanja

U pisanju ovog diplomskog rada korištena je neempirijska metoda istraživanja kao sastavni dio prikupljanja podataka na temelju koje će se proučavati i analizirati dokumentacija odgoja i obrazovanja. Dodatak pisanju ovog diplomskog rada je intervju proveden kvalitativnom metodom kojom se pomoću saznanja iz zbilje ispituju i potvrđuju rezultati dobiveni teorijskim istraživanjem. Intervju je proveden s ravnateljima osnovnih škola prema unaprijed sastavljenim pitanjima otvorenoga tipa. Točnije, za potrebe istraživanja podatci su prikupljeni pomoću polustrukturiranog intervjua sastavljenog od 17 pitanja. Pitanjima se ispitanike usmjerava na korištenje stručno-pedagoške dokumentacije i evidencije škole, ali podrazumijeva i upućenost te poznavanje literature odgoja i obrazovanja unutar i izvan škole.

7. Rezultati istraživanja i rasprava

Provođenjem intervjua dobiveni su odgovori na postavljena pitanja vezana uz izricanje pedagoških mjera u dvama osnovnim školama. Jedna od tih škola je Osnovna škola Đurđevac, a druga je Osnovna škola prof. Franje Viktora Šignjara Virje.

Pitanja i odgovori intervjua s ravnateljem Osnovne škole Đurđevac:

1. Koristi li Vaša škola praksu izricanja pedagoških mjera u svrhu poticaja za primjereno i odgovorno ponašanje učenika?

Da, pedagoške mjere propisne su Zakonom i Pravilnikom. U školi provodimo izricanje pedagoških mjera i to za učestalo kršenje Kućnog reda. Svakoj pedagoškoj mjeri predstoji razgovor s učenicima, savjetovanje, ukazivanje, razgovor s roditeljima učenika, a tek onda slijedi prijedlog mjere koja se objašnjava učenicima i roditeljima. Također, učenici naše škole često se nagrađuju na prigodnim javnim programima.

2. U koje sve svrhe, učenicima svoje škole izričete pedagoške mjere?

U svrhu promjene ponašanja te prevencije većeg kršenja Kućnog reda. Isto tako, u svrhu poticaja na odgovorno i primjereno ponašanje, bolji odnos prema radu, učenju i ostalim učenicima u školi. Glavna svrha je preuzimanje odgovornosti za svoje postupke.

3. Izričete li u većem broju poticajne ili kaznene pedagoške mjere?

Na žalost, sve više kaznenih mjera i to iz razloga jer učenici (Romi) sve više izostaju s nastave te svojim ponašanjem krše Kućni red škole.

4. Koje poticajne mjere izričete učenicima u svojoj školi te koja je praksa prilikom izricanja istih?

Nagrade učenicima koji su se svojim radom, učenjem i angažmanom isticali u radu tijekom nastavne godine ili su sudjelovali u natjecanjima. Nagrade su u obliku javnih pohvala i priznanja dodjeljivane uz Dan škole ili na kraju nastavne godine kao i nagrade u obliku školskih potrepština, knjiga ili organizacije izleta za učenike.

5. Možete li navesti razloge koji imaju presudnu ulogu u izricanju poticajnih pedagoških mjera?

Ostvarivanje odličnih rezultata na natjecanjima, ostvaren odličan uspjeh na kraju školske godine, aktivnosti učenika koje su prepoznate i hvalevrijedne u odnosu na ostale učenike u školi.

6. Možete li navesti uzroke koji rezultiraju izricanje kaznenih pedagoških mjera?

Glavni uzrok za izricanje pedagoških mjera (kaznenih) je kršenje kućnog reda škole, odnosno nedolazak na nastavu, odnos prema drugim učenicima i učiteljima, neprihvatanje upozorenja, savjeta i sl.

7. Koje ste sve kaznene pedagoške mjere izrekli učenicima svoje škole?

Pedagošku mjeru opomena i ukor.

8. Prema brojnosti izricanja pedagoških mjera, koja pedagoška mjera je najzastupljenija u Vašoj školi?

Nagrada kao poticajna mjera, a na drugom mjestu je opomena.

9. Koje su posljedice izricanja kaznenih pedagoških mjera?

Pojačan rad s učenicima i njihovim roditeljima, u pojedinim slučajevima uključivanje HZSR i socijalnih djelatnika te veći angažman stručne službe u radu s učenicima.

10. Rezultira li izricanje pedagoških mjera odustajanjem od neprihvatljivih oblika ponašanja i usvajanjem prihvatljivih oblika ponašanja, u skladu s pravilima i Kućnim redom škole?

Na žalost, ne u svim slučajevima, u 80% slučajeva da, no pojedini učenici i dalje izostaju s nastave ili krše Kućni red škole na način da i dalje nastavljaju svoja ranija ponašanja u manjoj ili većoj mjeri.

11. Što mislite, koje su dobrobiti, a koji nedostaci izricanja pedagoških mjera?

Dobrobit je što su nagrade i pohvale motivacijske mjere – učenik će nastaviti sa svojim radom i zalaganjem ili će se još više truditi. Postoji i dobrobiti kod opomene, ona ima preventivno djelovanje te zaustavlja ponašanja zbog kojeg je mjera izrečena.

12. Jeste li se kao ravnatelj/ica u školi susreli s nasiljem putem Interneta?

Da, rezultati akcijskih istraživanja i razgovor s učenicima pokazao je da su i ovakva ponašanja prisutna, no u manjoj mjeri.

13. Kako je moguće otkriti pojavu cyberbullyinga unutar škole?

Učenici najčešće sami govore o tome, a u školi stručni suradnici provode akcijska istraživanja na tu temu, pa se otkrije eventualna pojavnost.

14. Kojom pedagoškom mjerom biste sankcionirali cyberbullying?/Kojom pedagoškom mjerom ste sankcionirali cyberbullying?

Identičnom kao i sva ostala kršenja Kućnog reda škole.

15. Što poduzima škola kako bi spriječila nasilje unutar svojih zidova?

Provodi razgovore i radionice s učenicima o prijateljstvu, jačanju slike o sebi, poštovanju, druženju... Uključuje se u provedbu preventivnih programa kao što su školski projekti vezani uz toleranciju, nenasilno rješavanje sukoba, obilježavanje Dana ružičastih majica te dovođenje raznih organiziranih predavača (PU KC-KŽ) u svrhu sprečavanja nasilja.

16. Koliko često škola informira učenike i postupcima sprečavanja nasilja među vršnjacima?

Tijekom cijele nastavne godine kroz satove razrednika, putem akcijskih istraživanja, kroz predavanja za učenike, radionice te dolascima gostujućih predavača za obilježavanje različitih događaja. Posebno uz Dan tolerancije, Dan sigurnog Interneta i Dan ružičastih majica. Također, putem razrednih zidnih novina i školskih plakata te školskih projekata u razrednim odjelima.

17. Na koje sve načine škola informira učenike o postupcima sprečavanja nasilja među vršnjacima.

Provođenjem razgovora i radionica s tematikom nasilja među vršnjacima, jačanju slike o sebi, prijateljstvu, druženju, poštovanju i dr. Uključivanjem učenika u razne već prethodno navedene projekte te obilježavanjem posebnih Dana. Učestalo na satovima razrednika i praktički svakodnevno u razrednim odjeljenjima kroz mnoge aktivnosti koje učenici provode sa svojim učiteljima.

Pitanja i odgovori intervjua s ravnateljicom Osnovne škole prof. Franje Viktora Šignjara Virje

1. Koristi li Vaša škola praksu izricanja pedagoških mjera u svrhu poticaja za primjereno i odgovorno ponašanje učenika?

Da.

2. U koje sve svrhe, učenicima svoje škole izričete pedagoške mjere?

U svrhu nagrađivanja i pohvaljivanja za uzorno ponašanje, sudjelovanje u izvannastavnim aktivnostima, natjecanjima, za odličan uspjeh, pomaganje drugima itd. Ali i u svrhu kažnjavanja za neprimjereno ponašanje ili neopravdano izostajanje s nastave.

3. Izričete li u većem broju poticajne ili kaznene pedagoške mjere?

Više se izriču kaznene pedagoške mjere.

4. Koje poticajne mjere izričete učenicima u svojoj školi te koja je praksa prilikom izricanja istih?

Od poticajnih mjera izričemo pohvale i nagrade. Učiteljsko vijeće za Božić nagrađuje one učenike koji su ponos Škole po humanosti, empatiji i pomaganju drugima. Za Dan škole nagrađuju se učenici koji su posebno aktivni i trude se u izvannastavnim aktivnostima te natjecanjima. Na kraju školske godine nagrađuju se učenici 8. razreda koji su svih osam razreda prošli s odličnim uspjehom i uzornim vladanjem. Također, pohvaljuju se i svi učenici od 1. do 8. razreda koji školsku godinu završavaju s odličnim uspjehom i uzornim vladanjem.

5. Možete li navesti razloge koji imaju presudnu ulogu u izricanju poticajnih pedagoških mjera?

Uzorno ponašanje, sudjelovanje u natjecanjima i izvannastavnim aktivnostima, pomaganje drugima, isticanje u obrazovnom radu.

6. Možete li navesti uzroke koji rezultiraju izricanje kaznenih pedagoških mjera?

Neprimjerena ponašanja kao što su fizički i verbalni sukobi, nedopušteno korištenje informacijsko-komunikacijskih uređaja tijekom odgojno-obrazovnog rada, neopravdano izostajanje s nastave, ometanje odgojno-obrazovnog rada, oštećivanje imovine itd.

7. Koje ste sve kaznene pedagoške mjere izrekli učenicima svoje škole?

Pedagošku mjeru opomene i ukora.

8. Prema brojnosti izricanja pedagoških mjera, koja pedagoška mjera je najzastupljenija u vašoj školi?

U ovoj školskoj godini to je pedagoška mjera opomene koja je izrečena čak 14 puta.

9. Koje su posljedice izricanja kaznenih pedagoških mjera?

Posljedice su sniženo vladanje učenicima kojima su izrečene mjere.

10. Rezultira li izricanje pedagoških mjera odustajanjem od neprihvatljivih oblika ponašanja i usvajanjem prihvatljivih oblika ponašanja, u skladu s pravilima i Kućnim redom škole?

U većini slučajeva da.

11. Što mislite koje su dobrobiti, a koji nedostaci izricanja pedagoških mjera?

Dobrobiti su primjereno ponašanje učenika, a nedostaci su administracija i neozbiljno shvaćanje izrečenih mjera od strane učenika i roditelja.

12. Jeste li se kao ravnatelj/ica u školi susreli s nasiljem putem interneta?

Da.

13. Kako je moguće otkriti pojavu cyberbullyinga unutar škole?

Cyberbullying prijavljuju školi sami učenici i njihovi roditelji.

14. Kojom pedagoškom mjerom biste sankcionirali cyberbullying?/ Kojom pedagoškom mjerom ste sankcionirali cyberbullying?

Mjera koja se izdaje ovisi i težini neprihvatljivog ponašanja i o nizu čimbenika koje procjenjuju učitelji, razrednici te stručna služba škole.

15. Što poduzima škola kako bi spriječila nasilje unutar svojih zidova?

U školi se provode individualni razgovori s učenicima od strane pedagoginje, psihologinje i razrednika, razgovori s roditeljima i naposljetku izricanje pedagoških mjera. Škola organizira predavanja za roditelje u sklopu redovitih roditeljskih sastanaka čiji su gosti predavači iz policije, Mala škola roditeljstva s predavačima iz Zavoda za socijalni rad i stručnim suradnicima iz polja odgoja i obrazovanja. Kao škola sudjelujemo u raznim projektima i provodimo razne radionice s učenicima kao što je projekt Sigurnost na internetu. Svakodnevno, škola ima

pojačana dežurstva za vrijeme odmora, a u holu škole nalazi se Sandučić povjerenja u koji učenici mogu prijaviti što god smatraju da treba.

16. Koliko često škola informira učenike o postupcima sprečavanja nasilja među vršnjacima?

Gotovo svakodnevno kroz razgovore razrednika, učitelja i stručnih suradnika. Povremeno na satovima razrednika i radionicama. Dva puta godišnje na Vijeću učenika i povremeno uređivanjem panoa u školi.

17. Na koje sve načine škola informira učenike i postupcima sprečavanja nasilja među vršnjacima?

Kroz satove razrednika, individualne razgovore s učenicima, na radionicama, sudjelovanjem u raznim projektima, na sastancima Vijeća učenika, uređivanjem panoa; posebno u sklopu Dana ružičastih majica.

Proučavanjem literature i pisanjem teorijskog istraživanja ovoga rada može se doći do zaključka kako obje osnovne škole uz stručno vodstvo ravnatelja s cijelim učiteljskim kolektivom sustavno, precizno i u skladu sa zakonom provode praksu izricanja pedagoških mjera. Što se tiče izricanja pedagoških mjera, obje škole koriste praksu izricanja poticajnih i kaznenih pedagoških mjera. U praksi obje škole u većoj mjeri izriču kaznene pedagoške mjere kao odgojno-obrazovni poticaj za poticanje promjene učeničkih ponašanja. Cjelokupno sagledano ponašanja koja dovode do izricanja poticajnih pedagoških mjera jednaka su za obje škole. Cijeni se odgovorno i primjereno ponašanje, kvalitetan i poticajan odnos prema radu, učenju i ostalim učenicima u školi. Objе osnovne škole odlične učenike svoje škole nagrađuju i pohvaljuju na kraju školske za odličan uspjeh te primjereno i uzorno ponašanje. Ono po čemu se razlikuju je nagrađivanje učenika tijekom školske godine; u Đurđevačkoj školi učenike se nagrađuje za Dan škole, a u Virovskoj pred Božićne blagdane te za Dan škole. Ne vidimo veća odstupanja ni u izricanju kaznenih pedagoških mjera. Ravnatelji obje osnovne škole rekli su kako je najizricanija kaznena pedagoška mjera opomena. Kažnjavaju se neprihvatljiva ponašanja učenika te kršenje Kućnoga reda škole. U obje škole, korištenje pedagoških mjera u većini slučajeva rezultira odustajanjem od neprihvatljivih oblika ponašanja i usvajanjem prihvatljivih oblika ponašanja što je u skladu s pravilima i Kućnim redom škole. Svakako, dio slučajeva Osnovne škole Đurđevac specijalne je i zasebne prirode jer se kaznene pedagoške

mjere u većini slučajeva izriču učenicima Romima koji uvelike ponavljaju svoja neprihvatljiva ponašanja. Kao posljedice izricanja kaznenih mjera navedeno je nekoliko primjera od kojih su neki trajno zabilježeni u obliku sniženja vladanja učenika te razgovori koji se ne odnose samo na učenike već i na njihove roditelje, a ponekad i socijalne i policijske službe. Učitelji, ravnatelji, pedagozi i stručni suradnici u školi navode kako izricanje pedagoških mjera ima mnoge dobrobiti od kojih je najizraženija promjena ponašanja i poticanje na što bolje ponašanje, ali isto tako smatraju kako njihovo izricanje ima i neke nedostatke, a najvećim nedostatkom smatraju vođenje administracije te neozbiljnost učenika i roditelja prilikom izricanja pedagoških mjera.

Škola kao odgojno-obrazovna ustanova u jednakoj mjeri teži odgoju i obrazovanju svojih učenika. Stoga, obje osnovne škole imaju praksu informiranja učenika o mogućim načinima i postupcima sprečavanja nasilja među djecom. Učitelji u školama pomoću pedagoga i stručnog osoblja organiziraju radionice o mogućim načinima sprečavanja međuvršnjačkoga nasilja, educiraju i informiraju učenike kako postupiti u situacijama kada postanu sudionici nasilja, potiču učenike na aktivno sudjelovanje u sprečavanju nasilja unutar škole i izvan nje. Djelatnici škole trude se spriječiti nasilje među učenicima unutar, ali i izvan zidova škole, o čemu govori pojavnost cyberbullyinga koja nadilazi poimanje dosadašnjeg pojma nasilja u školi. Učitelji, ravnatelji i pedagozi u obje škole susreli su se s nasiljem putem interneta. U obje škole, nakon detaljnih razgovora i temeljne istrage, poduzete su prikladne mjere koje su sankcionirale neprihvatljiva ponašanja. Pedagoške mjere izrečene su ovisno o težini prekršaja i nepoželjnog ponašanja koje je počinjeno te u dogovoru sa svim sudionicima koji su u istome sudjelovali. Ako dođe do nasilja unutar škole, učitelji, razrednici i ravnatelji trude se što stručnije i efikasnije postupiti sa sudionicima međuvršnjačkog nasilja. Prvotno učitelji, razrednici, pedagozi i ravnatelji obavljaju individualne razgovore kojima učenike potiču na promjenu ponašanja te odustajanje od neprihvatljivih oblika ponašanja. Također, ukazuju učenicima koje su neprihvatljivosti njihova ponašanja te kako ih mogu ispraviti i što mogu učiniti da ih više ne ponove. Kada razgovori i savjetovanja ne rezultiraju pozitivnom promjenom u ponašanju učenika, nerijetko su tada prisiljeni posegnuti za izricanjem pedagoških mjera koje u većoj mjeri doprinose rješavanju problema.

Shodno tome, važno je znati kako pedagoške mjere vrlo efikasno djeluju u pozitivnom i negativnom smislu jer rezultiraju promjenu ponašanja učenika. Može se reći kako svi učenici koji su pohvaljeni ili nagrađeni nastavljaju sa svojim ponašanjem i radom te bivaju primjer ostalima u razredu i školi. Isto tako, većina učenika kojima su izrečene negativne pedagoške

mjere promjeni svoje ponašanje na bolje što govori o njihovoj efikasnosti. Svakako, postoje učenici koji unatoč izricanju kaznenih pedagoških mjera ponavljaju svoja neprihvatljiva i nepoželjna ponašanja što rezultira izricanjem težih mjera i posezanjem za uplitanje drugih institucija u odgojno-obrazovni rad škole, odnosno preodgoj učenika. Naravno, teži se što većoj praksi izricanju poticajnih pedagoških mjera i suprotno tome, što manjoj potrebi za izricanjem kaznenih pedagoških mjera koje su posljednje rješenje za kojim posežu učitelji i ravnatelji osnovnih škola.

Učenike obaju škola, mogli bismo reći, gotovo se svakodnevno informira o postupcima sprečavanja nasilja među vršnjacima i djecom unutar škole. Škole, odnosno ravnatelji i pedagozi učenike informiraju na Vijećima učenika, razrednici na satovima razrednika te ostali učitelji na predmetnim satovima što nam potvrđuje domena kurikulumu Osobni i socijalni razvoj. Jedino uzastopnim ponavljanjem i upućivanjem, a ponajviše uzornim primjerom učenike možemo poučiti prihvatljivom i poželjnom ponašanju. Svakodnevno, međusobnom interakcijom; učitelji i ostali suradnici mogu postići da učenici postanu što bolje osobe koje neće izlaz tražiti u nasilništvu već u razgovoru.

8. Zaključak

Možemo zaključiti kako je u osnovnoj školi najvažnije uspostaviti pozitivan odnos između učenika koji je polaze. Za ostvarenje takvog odnosa potrebno je puno truda i rada od strane učitelja, stručnih suradnika, roditelja i ravnatelja škole. Najvažnije je ostvariti kvalitetan odnos i komunikaciju svih osoba koje sudjeluju u odgoju i obrazovanju djece kako bi se što lakše pristupilo mogućim eventualnim problemima. Učenici u školi nerijetko projiciraju ponašanja neprihvatljivog obrasca. Kada dođe do takvih situacija, uloga je škole i osoba koje u njoj rade da poduzmu određene postupke i mjere kako bi spriječile ponavljanje istih ili zaustavile eventualno širenje i pogoršanje prethodnih neprihvatljivih ponašanja.

Svaka osnovna škola ima bonton i Kućni red škole. Nadalje, unutra razrednih odjela, na satovima razredne zajednice učitelji sa svojim učenicima detaljno razgovaraju o prihvatljivim odnosno poželjnim ponašanjima u školi, ali i o neprihvatljivim ponašanjima. Ukoliko u školi dođe do kršenja utvrđenih pravila, učenici su svjesni sankcija koje slijede. Poticajna, poželjna i hvale vrijedna ponašanja se nagrađuju, a nepoželjna i loša se kažnjavaju. O težini neprihvatljivog ponašanja ovisi koja će kazna učeniku biti izrečena, no ukoliko se ponašanje učenika popravi i još važnije ne ponovi kazna može biti povučena.

U ovome radu usmjerili smo se na međuvršnjačko nasilje kao jedan od najistaknutijih oblika neprihvatljivog ponašanja učenika u školi. Međuvršnjačko nasilje učenika u osnovnoj školi postoji u mnogim oblicima; klasičnim i modernim. Klasični oblici nasilja imaju određeni koncept na koji bivaju izvedeni, no suvremeni, moderniji oblici nasilja su kompliciraniji i teže ih je otkriti. Jedan od takvih oblika nasilja je cyberbullying. Dok neki smatraju da je to novi oblik nasilja, drugi tvrde da su to svi prijašnji oblici nasilja objedinjeni u jedno.

Samo praksom i djelovanjem može se otkriti što je zapravo istina. Oblici nasilja su različiti i neprestano se mijenjaju, ali osobe koje su sudionici nasilja su uvijek iste. Na nama je da otkrijemo nasilje, porazgovaramo s osobama koje provode i sudjeluju u nasilju te na kraju da reagiramo na problem nasilja među djecom. Ukoliko škola i osobe unutar nje ne poduzmu mjere u sprečavanju nasilja i informiranja učenika o postupcima sprečavanja istih, problem nasilja zasigurno može postati još veći.

Glavni cilj ovoga rada bio je istražiti pedagoške mjere i ponašanja koja dovode do izricanja pedagoških mjera. Kroz razgovor s ravnateljima osnovnih škola utvrđeno je da pedagoške mjere utječu na ponašanje učenika u školi. Zapravo, iza svakog ponašanja, bilo ono dobro ili ne stoji neka dodatna priča i situacija, a prije nego li donesemo odluku o tome kako postupiti potrebno je razgovarati i uvidjeti kako najprihvatljivije reagirati.

Ponekad će sve ostati samo na razgovoru i opomeni, no ponekad će doći do izricanja pedagoške mjere. Pedagoške mjere, bez obzira bile one poticajne ili kaznene trebaju biti zaslužene i opravdane jer će jedino tako biti svrhovite.

Na nama je kao stručnim, svjesnim i obrazovanim osobama da obrazujemo i odgajamo mlade ljude, učenike i usmjeravamo ih kako postati što boljima. Svakako, uspješna prilagodba i integracija učenika unutar školskog prostora zajedno s pozitivnim i uzornim načinom rada djelatnika u odgojno-obrazovnom procesu uvijek ostaje zapažena. Ukoliko osnovna škola kao zajednica ovlada postupcima i načinima sprečavanja nasilja među djecom, škola će biti mjesto u kojem neće biti potrebe za kažnjavanjem, već samo poticanjem i usmjeravanjem učenika.

9. Literatura

- Aluede, O. (2006). *Bulling in Schools: A From of Child Abues in Schools*. Educational: Research Quarterly, 30 (1), 37-49.
- Anderson, G. (2005). *Fundamentals of educational research*. London: Falmer Press.
- Andrilović, V. i Čudina-Obradović, M. (1996). *Psihologija učenja i nastave: (psihologija odgoja i obrazovanja III.)*. Zagreb: Školska knjiga.
- Balaž, Gilja, A. i Tutić, Grokša, I. (2021). *Nasilje među djecom – doprinos pravnih propisa rješavanju socijalnog problema*. Pravnik, 55 (107), 240-254.
- Bilić, V., Buljan Flander, G. i Hrpka, H. (2012). *Nasilje nad djecom i među djecom*. Zagreb: Naklada Slap.
- Bouillet, D. (2010). *Pedagoške mjere u sustavu intervencija prema učenicima rizična ponašanja: kritička analiza*. Napredak 151 (2), str. 268-290.
- Buljubašić-Kuzmanović, V. (2012). *Škola kao zajednica odrastanja*. Pedagogijska istraživanja, 9 (1/2), 43-55.
- Cohen, L., Manion, L. & Morrison, K. (2007). *Metode istraživanja u obrazovanju*. Jastrebarsko: Naklada Slap.
- Coloroso, B. (2004). *Nasilnik, žrtva i promatrač*. Zagreb: Bios.
- Cowley, S. (2006). *Tajne uspješnog rada u razredu: vještine, tehnike i ideje*. Zagreb: Školska knjiga.
- Creswell, J. W. (2012). *Educational research: Planning, conducting and evaluating quantitative and qualitative research*. Boston: Pearson
- Dubovicki, S. i Topolovčan, T. (2020a). *Methodological and thematic trends: A Case study of two pedagogical journals in Croatia*. U: A. Lipovec, J. Batič i E. Kranjec (Ur.), *New Horizons in Subject-Specific Education/Research Aspects of Subject-Specific Didactics* (str. 159-180). Maribor: University of Maribor, University Press.
- Dubovicki, S. i Topolovčan, T. (2020b). *Through the looking glass: Methodological features of research of alternative schools*. *Journal of Elementary Education*, 13 (1) , 55-71.
- Dubovicki, S. i Topolovčan, T. (2021). *Methodological approaches to the inclusion of students with disabilities*. *Didactica Slovenica – Pedagoška obzorja*, 36(3-4), 148-165.
- Dubovicki, S. i Velki, T. (2022). *Methodological particularities in research on contemporary childhood in Croatia: A pedagogical–psychological perspective*. *Journal of Elementary Education*, 15 (1), 91-104.

- Field, M. E. (2004). *Živjeti bez nasilja: Kako pomoći djeci da izađu na kraj sa zadirivanjem i nasiljem*. Zagreb: Naklada Kosinj.
- Gorard, S i Taylor, C. (2004). *Combinig methods in educational and social research*. Berkshire: Open University Press.
- Kyriacou, C. (1991). *Temeljna nastavna umijeća*. Zagreb: Educa.
- Matijević, M., Bilić, V. i Opić, S. (2016). *Pedagogija za učitelje i nastavnike*. Zagreb: Školska knjiga.
- Matijević, M., Topolovčan, T. (2017). *Multimedijska didaktika*. Zagreb: Školska knjiga.
- Ministarstvo znanosti i obrazovanja (2015). Pravilnik o kriterijima za izricanje pedagoških mjera.
- Preuzeto s: https://narodnenovine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2015_09_94_1818.html Pristup ostvaren (26.4.2023.)
- Ministarstvo znanosti i obrazovanja (2020). Zakon o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi.
- Preuzeto s: <https://www.zakon.hr/z/317/Zakon-o-odgoju-i-obrazovanju-u-osnovnoj-i-srednjoj-%C5%A1koli> Pristup ostvaren (26.4.2023.)
- Ministarstvo znanosti obrazovanja i športa (2008). Državni pedagoški standardi. Zagreb: Gipa.
- Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa (2009). Pravilnik o broju učenika u redovitom i kombiniranom razrednom odjelu i odgojno-obrazovnoj skupini u osnovnoj školi.
- Preuzeto s: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2009_10_124_3065.html Pristup ostvaren (29.4.2023.)
- Mužić, V. (1999). *Uvod u metodologiju istraživanja odgoja i obrazovanja*. Zagreb: Educa.
- Olweus, D. (1998). *Nasilništvo u školi*. Zagreb: Educa.
- Phelan, T. W. i Schonour, S. J. (2006). *1-2-3 Uspjeh za odgojitelje i učitelje*. Lekenik: Ostvarenje.
- Poliklinika za zaštitu djece grada Zagreba. (2010). *Nasilje među djecom*. Zagreb: Denona.
- Rigby, K. (2006). *Zlostavljanje u školama i što možemo učiniti?*. Zagreb: Mosta.
- Rijavec, M. (2000). *Čuda se ipak događaju*. Zagreb: IEP.
- Sekulić, Erić, I. (2022). *Priručnik za polaganje stručnog ispita pripravnika u osnovnim i srednjim školama*. Zagreb: Zadržna štampa.

Strabić, N. i Tokić Milaković, A. (2016). *Elektroničko nasilje među djecom i njegova usporedba s klasičnim oblicima vršnjačkog nasilja*. Kriminologija & socijalna integracija, 24 (2), 166-183.

Tauš, J. i Munjiza, E. (2006). *Represivne i permisivne mjere u odgoju djece mlađe školske dobi*. Život i škola, LII (15-16), str. 69-78.

Topolovčan, T. (2016). *Art-based research of constructivist teaching*. Croatian Journal of Education, 18(4), 1141-1172.

Topolovčan, T. (2017). *Utemeljena teorija u istraživanjima odgoja i obrazovanja*. S. Opić, B. Bognar i S. Ratković (Ur.), *Novi pristupi metodologiji istraživanja odgoja* (str. 129-149). Zagreb: Učiteljski fakultet Sveučilišta u Zagrebu.

Topolovčan, T. (2020). *Certain dilemmas and opportunities to research the role of digital media in teaching and learning*. U: A. Peko, M. Ivanuš Grmek i D. Delcheva (ur.), *Didactic Challenges III: Didactic Retrospective and Perspective Where/How do we go from here?* (str. 376-388). Osijek: Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti, Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku.

Zloković, J. (2004). *Nasilje među vršnjacima – problem obitelji, škole i društva*. Pedagogijska istraživanja. 1 (2), 207-219.

10. Životopis

Moje ime je Veronika Golubić. Rođena sam 28. lipnja 1999. godine u Koprivnici. Rano djetinjstvo provela sam u Grkinama pokraj Đurđevca, a kasnije se s obitelji selim u Virje.

Osnovnoškolsko obrazovanje započela sam 2006. godine u Osnovnoj školi Grgura Karlovčana Đurđevac, a zatim nastavila u Osnovnoj školi prof. Franje Viktora Šignjara Virje. Nakon završetka osnovnoškolskog obrazovanja 2014. godine upisala sam Gimnaziju Dr. Ivana Kranjčeva Đurđevac koja provodi program opće gimnazije. Maturirala sam 2018. godine te sam iste godine upisala studij na Učiteljskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu – Odsjek u Čakovcu, smjer razredna nastava - modul hrvatski jezik.

11. Izjava o izvornosti diplomskog rada

Izjavljujem da je ovaj diplomski rad izvorni rezultat mojega rada i da se u izradi istoga nisam koristila drugim izvorima osim onih koji su u njemu navedeni te uz stručno vodstvo mentora; izv. prof. dr. sc. Tomislava Topolovčana.

(vlastoručni potpis studenta)